

VIGILIA

SZERKESZTI

SÍK SÁNDOR

FÜZESSÉRY KATALIN

THOMAS MERTON

HACKEBORNI SZENT MECHTILD

FEKETE ISTVÁN

MIHELICS VID

SPRENGER MÁRIA MERCEDES

írásai

1950 AUGUSZTUS

8

XV. ÉVFOLYAM

TARTALOM

	Oldal
<i>Füzesséry Katalin</i> : Az emberi komédia visszája	401
Himnusz Szent Istvánról (Vers)	410
<i>Thomas Merton</i> : A magvetés, A fölfedezés (Versek)	411
A látomások szentje — Hackeborni Szent Mechtild írásaiból	413
<i>Fekete István</i> : Egy élet (Elbeszélés)	417
Kérdések és távlatok (Mihelics Vid folyóiratszemléje)	430

SZEMLE

Emmanuel Mounier	437
Sz. M.: Élet és környezet	439
Sprenger Mária Mercedes: Filozófus — kármelita — vértanu	442
H. A.: A gyermek és a film	445
F. A.: A Szentháromság pszichoanalízisben	449
K. J.: Valósággal csodás nedv	453
Házassági előkészület írásban	455

Felelős szerkesztő és kiadó:

Sík Sándor.

Főmunkatársak: *Mihelics Vid és Rónay György.*

Kiadja a Vigília munkaközösség. Kéziratokat Budapest 4, postafiók 152. címre kell küldeni. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza. Kiadóhivatal: Budapest, V., Kossuth Lajos-utca 1. A Vigília postatakarékpénztári csekk számla száma: 37.343.

Megjelenik minden hónap elején.

Egyes szám ára: 5 forint. Előfizetés: egy évre 44 forint.

A lapengedély száma: 7163/1947. T. M.

Füzesséry Katalin

AZ EMBERI KOMÉDIA VISSZÁJA

BALZAC HALÁLÁNAK SZÁZADIK ÉVFORDULÓJÁRA

„Az emberiség történelmének viszája
Istené, a színe az embereké.”

(Balzac: *Séraphita*.)

A legkülönbözőbb fölfogások egyetértének abban, hogy Balzac nagy realista, éppen csak mindegyik mást ért realizmus alatt. Vannak, akik azért tartják realistának, mert nála az ember elsősorban társadalmi produktum, mások szerint viszont Balzac realizmusa azért olyan mély, mert megérezte a természetfölötti valóságot is. Kortársai kétségkívül főleg a „természettudományos író” ünnepezték benne. Balzac a korabeli társadalom fiziológusának és anatómusának mondja magát, ami olyan korban, mely szinte babonás tisztelettel nézett a természettudományra, hallatlanul megnövelte egy regényíró tekintélyét. Avval a programmal lép fel, hogy társadalmának teljes természetrajzát nyújtja. Önmagával és kortársaival igyekszik elhitetni, hogy nem író és költő, hanem — tudós. Sainte-Beuve is, talán féligmeddig ironikusan, tudósnak kezeli és szemére hányja, hogy legalább annyi nála a képzelet, mint a megfigyelés, hogy az emberi testben nem-létező érhálózatot helyez el és soha sem tudhatjuk, alakjaiban hol végződik az igazi idegcsomó és hol kezdődik az elképzelt.

Talán maga Balzac is félt anarchiára hajló és alapjában véve romantikus zsenijétől, ezért idejekorán belétörte a „természettudományos” gondolkodás igájába. Ahogy Pierre Abraham alapos dokumentációval kimutatja,¹ a maximális teljesítmény érdekében egy író sem „racionalizálta” tehetségét olyan szinte tudományos módszerességgel, mint az *Emberi Komédia* szerzője. Amíg a fiatal Balzac a byroni—hoffmanni vonalon haladva prózai poémákat ír, mint a *Szamárbőr*, 1835-től, a *Comédie Humaine* gondolatának megszületésétől kezdve mindinkább azt a regénytechnikát alkalmazza, amelyet később Zola és napjaink egyes angolszász írói ad abszurdum visznek, az emberben nem látván mást, mint csupán fizikai reflexre képes ösztönlényt, vagy csupán a társadalom függvényét, amelyből teljesen hiányzik a személyiség tudata.

Milyen is az a technika, amely a múlt század természettudományos módszerét a regény terére átvitte? A legtöbb Balzac-regény egy ház, penzió, szerkesztőség, nyomda, stb. leírásával kezdődik, ez a leírás vonatlanul hosszú és minden részletnek különleges jelentősége van. A *Goriot* apó bevezetőjében Balzac aggodalmát fejezi ki, hogy a történetet meg sem értik másutt, mint Párisban és ott is csak azok, akik ismerik a Neuve-Sainte-Geneviève-utcát és környékét. Az *Emberi Komédia* szerzője nem hiába ajánlja első nagysikerű művét Geoffroy de Saint-Hilairenek, a zoológusnak és természetbölcseletnek, ezentúl az ő elméle-

¹ Pierre Abraham: *La Créature chez Balzac* (NRF, Paris, 1931).

tét alkalmazza erkölcsrajzaiban. E teória szerint eredetileg csak egyetlen növény, egyetlen állat volt és csupán a különböző környezet és életkörülmények fejlesztették ki a különböző növény- és állatfajtaikat. Ez a természettfilozófia megkönnyíti az író számára a szuggerálást, mert segítségével könnyen elfogadtatja az olvasóval a legkülönbözetesebb alakokat és eseményeket is.

A balzaci emberre a görög Fátum helyett a szociális tények fatalitása nehezedik. Előtte egyetlen író sem rajzolta meg, hogy a gazdasági törvények, a politika, a család és a társaság iratlan szabályai hogyan alakítják az egyén életét. A *Vidéki Jelenetek* sorozat előszavában ezt írja: „A társadalmi állapot annyira saját szükségleteihez idomítja az embert, úgy eltorzítja, hogy az sehol sem hasonló önmagához és annyi emberfajta teremt, ahány hivatás van a világon, vagyis az emberi társadalom annyi változatot hoz létre, akár a zoológia.” Balzac a *Veszített Illúziókban*, de legtöbb más erkölcsrajzában is azt rajzolja, hogy bizonyos foglalkozás, bizonyos társadalmi környezet szinte matematikai biztonsággal megállapítható végkifejlethez vezet. Amikor Lucien Rubempré újságírónak megy, előre tudjuk, hogy ez a lépése fatálisan a szellemi prostitúciót vonja maga után, mint ahogyan a Balzac korabeli birtokviszonyok mellett a parasztokból elkerülhetetlenül csupa kis Macchiaveli lesz, amilyen Furchon, Mouche, Courtecuisse és a *Paysans* többi hősei.

A szociális determináltsághoz Balzacnál még a fiziológiai determináltság is járul: Lavater és Gall hatása alatt azt vallja, hogy koponyaalakiatunk és egész fiziológiánk megszabják sorsunkat. Ez a felfogás megint kedvez a regényírónak, aki hősei fizikai sajátságával szuggerálni tudja lelki tulajdonságukat is.

Ha Balzac egészen logikusan keresztülviszi a természettudományos módszert, Zola sorsára jutott volna és az *Emberi Komédia* nem volna más, mint lélek nélküli „emberi dokumentumok” halmaza. Nála azonban a „tudós” metafizikai nyugtalanságú költővel párosul. Ez a metafizikai nyugtalanság áttöri természettudományos gondolkodását és ahelyett, hogy ártana realizmusának, elmélyíti azt. Az *Emberi Komédia* szerzője nemcsak azért a világ legnagyobb realista regényírója, mert mindenki másnál jobban megrajzolta a gazdasági élet és társadalom erőinek nyomását az emberre, hanem mert intuitíve megérezte és velünk is megérezteteti azt, ami ezeken túl van és nem kevésbé reális valóság. Hogy mi a titka ennek a realizmuson túli realizmusnak, arra a *Comédie Humaine* több helyén is rámutat. Wilfridról, a *Séraphita* férfitűséről, erről az Übermensch-sé felnagyított alteregójáról azt írja: „Sokkal inkább meg tapasztalta a világot, az anyagit és szellemi egyaránt, semhogy ne vágyott volna arra, ami túl van rajta.” Ha Balzac a korabeli természettudományos gondolkodás hatása alatt túlságosan is hódolt az ok-okozat láncolat babonájának, az *Emberi Komédiából* nem hiányoznak az örök elvek sem. A mű többsiké: a *Párisi*, *Vidéki*, *Falusi*, stb. *Jelenetek* című erkölcsrajzok az ok-okozat síkján mozognak, vezérmotívumul a „*Veszített Illúziók*-at választják, a *Filozófiai Tanulmányok*-nak nevezett elbeszélések viszont az örök princípiumokkal foglalkoznak és az *Abszolút* keresését rajzolják. Balzac nemcsak Rastignac-féle törtéteket, *Maxime*

de Trailles-féle aranyifjakat, Grandet, Gobseck és Nucingen-féle uzso-rásokat festett, nemcsak a párisi dzsungel világát és a pénz körforgásá-nak törvényét ábrázolta, hanem megírta a *Szamárbórt*, amely a fausti téma egyik változata, a *Séraphitát*, amely az embernek a természetfölöt-tivel való nászát éneklí meg; a *Louis Lambert*-et, amely a Tisztaság tra-gédiáját festi; megtaláljuk nála az abszolút keresőinek egész sorát Bal-thazár Claestől, az alkímistától kezdve *Gambará*-ig, a szuperzene meg-szállottjáig.

A „tudós“ Balzac emberi dokumentumaiból hiányzik a tudományos objektivitás és társadalmi zoológiáját nem egyszer spirituális metafizika színezi, még ott is, ahol legkevébbé várná az olvasó. Rastignac például a Faubourg-Saint-Germain szemében talán csak befutott karriervadász, de Balzac megmutatja arriválásának történetét a visszájáról, Isten felől nézve is, „aki látja a szép és nemes lelkiismeretfurdalásokat, amelyeket az emberek oly kevéssé méltányolnak, amikor felebarátjukat megítélik...” A társadalom ellen lázadó Vautrin, aki sokszor az író szócsöve, vé-dence, Lucien holtteste mellett rádöbben egy magasabbrendű valóságra is és így szól Grandville államügyészhez: „Húsz éve a világot a visszá-járól látom és rájöttem, hogy van a dolgok folyásában valamiféle erő, amit önök Gondviselésnek hívnak...” A *Paraszrok* előszavában Balzac megjegyzi, hogy ha politikai szempontból elítélendő is a földéhségük, amely a nagybirtok felaprózásához és a termelés csökkenéséhez vezet, „emberi és vallási szempontból a paraszt ügye szent”. A regény a sze-gény paraszt problémáját nemcsak történelmi síkon rajzolja, hanem meg-éreztetni a transcendens sítot s utal arra is, miként szolgálja a gazdagok bűne Isten szándékait, aki csak azért tűri elvakultságukat, hogy rájuk szabadítva a szegények haragját, elseperje az igazságtalan evilági rendet.

A balzaci ember több, mint szociális produktum; a végtelen vágya él öntudatlanul is a lelkében. „Az embernek hivatása van a végtelenre. Van benne valamiféle ösztön, mely az Isten felé vonzza” — mondja a *Házasság élettanának* tiszteletreméltó öreg emigránsa. Még e botrány-sikerre számító, hetyke és cinikus ifjúkori művéből sem hiányzik a *homo religiosus*, akit Taine is megérez az *Emberi Komédia* mögött. Igaz, tizenennyolc-húsz éves korában magára erőszakolja az ateizmust és egy-házellenességet, részben voltairianus atyja, részben a nála huszonkét év-vel idősebb, tehát a tizenennyolcadik század szellemében nevelkedett Mme de Berny, a *Dilecta*, hatása alatt, de nem utolsó sorban a kor di-vatjának hódolva. Ugyanebből az időből való jegyzeteiben viszont ezt olvashatjuk: „A leglényegesebb kérdések a lélek spiritualitására vonat-koznak.” Vallása egyébként fejlődik és tisztul és nagy utat tesz meg a *Louis Lambert* exaltált kamaszától kezdve a Vigasztalás Testvéreinek (*Envers de l'histoire Contemporaine*) gyakorlati irgalmasságán át *Pons bácsi* és Schmucke Dosztojevszkij alakjaira emlékeztető keresztény aláza-tosságáig.

Louis Lambert az a műve, amelyben legtöbbet leplez le önmagából, főleg ifjúkorának metafizikai nyugtalanságából. A hős, aki az elbeszélés elején kamaszfiúként jelenik meg előttünk, az oratoriánusok növendéke, akárcsak Balzac, nagyon fejlett benne a *mens divinor*, a spirituális dol-

gok tránti érzék, amely bizonyos intellektuális kíváncsisággal párosul. Már öt éves korában a Szentírást olvassa (akárcsak Balzac) és szinte lenyűgözi őt egy martirokról szóló mű. A Biblia után Szent Terézt és az illuminista Mme Guyont forgatja, majd a misztikus Swedenborgot, „Észak Budháját” és a francia teozófust, Saint-Martint, továbbá Jacob Boehmet és több misztografust, akiknek művei úgy hatnak rá, „mint az ópium”. Saját magán is tapasztalja a szomnambulizmus jelenségeit, misztikus élményei vannak és arra törekszik, hogy kifejlesse magában az angyalt, aki Swedenborg szerint ott lappang minden emberben. Első áldozását nagy misztikus felbuzdulás előzi meg, de — jegyzi meg — „nem hitt a dogmákban és nem szerette a vallás előírt gyakorlatait”. „Az igazi vallás az, amit magam alkotok magamnak, a saját használatomra, amely nem követi a tévedések és babonák kitaposta utat” — írja *Értekezés az Imáról* (1823) című fiatalkori művében. Hogy érett férfikorában is így gondolkodik, azt 1842-ben Mme Hanskához, későbbi feleségéhez írt levele is bizonyítja: „Politikailag a katolikus valláshoz tartozom — írja — és Bossuet meg De Bonald oldalán állok, de Isten előtt Szent János hitén vagyok, a misztikus egyházén, amely egyedül őrizte meg az igazi tanítást.”

Louis Lambert angelizmusa megfér a legnaívabb materializmussal. Kora szcientizmusának hatása alatt a misztikus jelenségeket is fizikai okokkal igyekszik megmagyarázni. Az evolucionizmus bűvületében él, ő is hódol a láncolatok babonájának és ilyen alapon magyarázza az embernek az Istenhez való viszonyát. „Ha az ember megmagyarázhatatlan átváltozások végső láncszeme, nem ő-e a kapocs a látható és láthatatlan világ között?” Itt tehát Geoffroy de Saint Hilaire elméletét alkalmazza a spirituális jelenségekre is: hogyan az állat az ember degradálódása és a növény az állat, ugyanúgy csak fokozati különbség van a spirituális és a fizikai világ között. Mesmer hatása alatt pedig azt vallja, hogy a lélek nem más, mint magnetikus fluidum, de bármilyen legyen is a lényege, egy tulajdonságáról meggyőződhetünk: ez pedig az akarat aktivitása. A léleknek ez a voluntarisztikus felfogása jellemző az Emberi Komédiára, amelynek keresztény alakjai is elsősorban az akarat hősei. A teozófia elég nagy helyet foglal el Balzac regényeiben, de ez a misztico-szcientizmus az Emberi Komédia leggyengébb és legelavultabb oldala. A zavaros miszticizmusnak is lehet irodalmi értéke, de ez a „tudományosság” Balzac illuminizmusát még költőiségétől is megfosztja. Ilyen tudálékos magyarázattal rontja le *Pons bácsi* haldoklási jelenetét, ilyen naívnak és elavultnak hat az *Ursule Mirouet*-ben a múlt században divatos Mesmer-féle elméletek szerepe Minoret doktor megtérésében.

Louis Lambert miszticizmusa nemcsak a szcientizmussal, de az erotikával is jól megfér: amikor a dantei *donna-angelo*, akiről Balzac is annyit álmódozott, útjába kerül, platonizmusa a legfektelenebb érzékiségbe csap át. Angelizmusát nem tudja a házasság hivatásával összeegyeztetni, ezért az örületbe menekül. Louis Lambert vallásossága nem jut el a megtestesüléshez: a lélek élete megöli nála a test életét. Ez a dualizmus: a test és lélek, az ég és föld, a cselekvés és szemlélődés összeférhetetlensége az Emberi Komédia gyakori motívuma. Ebbe a kettősségbe pusztul

belé Mme de Mortsau, a *Völgy Lilioma*, ezért lesz öngyilkos Lucien de Rubempré. Ezt fejezi ki a *Száműzöttek* című filozófiai elbeszélés is, melynek hőse, a Páris egyik homályos fogadójába visszavonult Dante egy nap váratlanul tér haza szállására és rajtakapja ifjú tanítványát, amint az éppen öngyilkosságra készül. Úgy érzi, ez az egyetlen módja annak, hogy az Istennel egyesüljön. Erre a *Divina Commedia* költője megmagyarázza neki, hogy az igazi misztika nem meghátrálás az élet elől.

Swedenborg inspirálta Balzac másik misztikus elbeszélését, a *Séraphitát* is. A szimbolikus történet a fjordok ködös világában játszódik, hőse Séraphitus-Séraphite, akinek androgyn voltát az magyarázza, hogy nem ember, hanem földreszállt angyal, Swedenborg unokahúga. Amíg Louis Lambertben csak az angyali embert rajzolta, Balzac itt a Szentek Szentjébe vezet és a léleknek az Istenséggel való egyesüléséről szól. Ez az Istenség azonban nem Krisztus, az Istenember, hanem a teozófusok ködbevesztő Istene, alig más, mint a lélek végtelen utáni vágyának kivetítődése. Louise-hoz, az ismeretlen nőhöz írt egyik levelében maga Balzac magyarázza meg a *Séraphita* alap gondolatát: „Istent csak az szeretheti igazán, aki látja őt”, vagyis Istenhez a szemlélődés vezet. De Balzac előtt nem ismeretlen a „via purgativa” sem: Séraphita csak akkor jut el a megdicsőüléshez, amikor egy szörnyű éjszakán legyőzi az összes reá támadó vágyakat és az ima segítségével diadalmaskodik a démonokon. Az ima azonban nem elég, szenvedni is kell: Swedenborg tanítása alapján Balzac azt írja, hogy minden angyal előbb a földön él, hogy szenvedhessen. Valóban, az *Emberi Komédia* egy nagy modern *Purgatorium*, ahol a szenvedés törvénye alól senki sem vonhatja ki magát. „A földön nincs semmi tökéletes, csak a szenvedés”, — írja a *Szamárbőrben*. Balzac hitt az eredeti bűn következményeiben és a megváltó és engesztelő szenvedésben is. Ezt az Emberi Komédia számtalan helye bizonyítja. Nemcsak a mély lelki életet élő Wanda, a kegyetlen Burlac báró, államügyész lánya (a *L'Envers de l'histoire contemporaine* hősnője) érzi, hogy titokzatos idegbaját atyja bűnei miatt kell elszenvednie, nemcsak Mme de Mortsau tudja, hogy démoni vetélytársnőjét, Lady Dudleyt azért küldte útjába a Gondviselés, hogy megszenvedjen Félix de Vandenessé iránti szerelméért, hanem a velejéig romlott Valéry Marneffben, a *Betti néni* hősnőjében is felvillan a gondolat, hogy szép arcát a leprászerű betegség azért rútítja el, hogy levezekelve bűneit. Az Emberi Komédiában számtalan vezeklő bűnösrel találkozunk és a Szentek Egyességének törvénye szerint a nagy bűnösök mellett mindig ott vannak a nagy szenvedők: Grandet mellett felesége és leánya, Eugénie, Lucien mellett Éve és David Séchard.

Séraphitában megtaláljuk azt a gondolatot is, hogy a misztikus élmény elsősorban szeretet-élmény: míg Louis Lambert angelizmusa intellektuális természetű és több benne a kíváncsiság, mint természetfölöttiség, Séraphitában a bölcsesség szeretettel párosul, mint minden magasrendű szellemben. A szeretetnek az Angyal szerint három fokozata van: 1. az önszeretet, amelynek a lángész legmagasabb kifejezője; 2. az ember-társak szeretete, amely arra ösztönzi az embert, hogy a közösségnek szentelje életét; 3. a természetfölötti szeretet, amely Istennel egyesít.

Az Emberi Komédiában megtalálhatjuk az első két fokozatot. Az ifjú Balzac inkább individualista és titánkodó, az egyén jogát védi a községgel szemben. Ebből a korszakból valók byroni romantikájú filozófiai elbeszélései, a *Szamárbőr*, a *Harmincéves Asszony* és a *Scènes de la Vie privée* legtöbb regénye. A férfikor delelőjére ért Balzac utópisztikus regényeiben, a *Vidéki Orvosban* és a *Falusi Papban* a nagy szociális reformokat rajzolja, a *Vesztett Illúziókban* a család jogát védi (David Séchard, a zseniális feltaláló családja javára lemond kutatásairól, Hulot generálisné, a *Betti néni* egyik alakja, méltatlan férjét egy martir hősiségével szereti és igyekszik a család egységét megvédeni). A harmadik fokozatot, az Istennel való egyesülést csak a Séraphitában rajzolja meg. Az elbeszélés három szereplője közül, akik a misztériummal szemben való emberi magatartást jelképezik, Minna jut legközelebb hozzá, mert ő a szeretet. Az egyszerű fiatal lány szívével intuitíve jobban megragadja a transzcendens valóságot, mint Wilfrid, az akarat hőse, az Übermensch, aki, akárcsak Balzac, „a dicsőség gályarabja”. A szeretet a legegyszerűbb embert is zseniálissá teszi. „Minden, ami fenséges, a szívtől jön” — mondja Bonnet abbé, a *Falusi Pap* hőse. Ez a mondat az Emberi Komédia egyik jelmondata lehetne. Illusztrálására számos példát hozhatnánk fel Goriót apótól Veronika anyján keresztül az öreg Schmuckéig. Igen jellemző, hogy Séraphita mennybemenetele előtt azt tanácsolja Wilfridnek, lépjen frigyre Minnával, a Szeretettel; de az nem követi tanácsát, mint ahogy Rafael, a *Szamárbőr* hőse is feláldozza Paulinet a lelketlen Fedoráért. Balzac a Sikert „nagy Híztéríkat” választja és eltemeti magában Séraphitát és Louis Lambertet. Nem véletlen, hogy ez utóbbi megírása után a megőrüléstől tart. Valószínűleg nemcsak azért, mert annyi mindent olvasott el hozzá (ami nagy kár volt, mert a sokfelől összeszedett elmélet a *Misztikus könyv* leggyengébb oldala), hanem főleg azért, mert megírásakor élete egyik legnagyobb küzdelme zajlott le a lelkében: leszámolt az Angyallal.

Séraphita azonban nem tűnt el nyomtalanul: az Emberi Komédiában ugyan főleg csak bukott angyalokkal találkozunk, de a tisztaságnak mégis hallatlan nagy presztízse van. Hősei közül sokszor a legmélyebbre zuhantak is titkos nosztalgiaát érznek a tisztaság után.

Ha valaki, a harmincas évek Balzacja tudhatta, milyen nehéz az ember tisztaságát megőrizni a világban. Beleveti magát a nagyvilági és politikai élet forgatagába, palotát bérel, kocsit, inast tart, köpcös alakjára akkoriban kreálja Páris legjobb szabója az aranygombos kék redengot. Balzac dandyskedik, hercegnőkkel folytat liaisont és — csatlakozik a neolegitimista párthoz. Félretéve a misztikusokat, kiköt a politikai katolicizmus mellett. Ez annál meglepőbb, mert a júliusi forradalom után nagy divat a liberalizmus: Vigny, Musset, George Sand, Stendhal mind liberálisak és antiklerikálisak, annál feltűnőbb, hogy Balzac állást foglal az Egyház mellett. *Párisi Levelében* (1830 febr. 18) megbélyegzi az 1830 húshagyókeddjén történt templomfosztogatást, amely mélyen megdöbbsenti őt. Az Egyházat csúfoló tömegben feltűnt neki egy töpörödött anyóknak álcázott suhanc, aki barkaággal hadonászott a gúnydalokat éneklő csöcselék felé. Az élmény hatása alatt megírja *Jézus Krisztus*

Flandriában (1831) című novelláját, mely nagyon jellemző a katolicizmushoz való viszonyára. Krisztus alakjából teljesen hiányzik az isteni vonás, bár méltóság van benne, — az Egyház pedig, aki töpörödött anyóka formájában jelenik meg, hogy aztán tündéri szép fiatal nő legyen belőle — kizárólag úgy szerepel, mint a civilizáció őre és a művészetek pártfogója. Az Egyház melletti hűségnyilatkozatát egyébként összekapcsolja a Bourbonok iránti hűséggel: „Láttam egy monarchia gyászkocsiját, meg kell védeni az Egyházat” — írja. Ezentúl kifelé, hivatalosan mint katolikus és monarchista író szerepel. Az *Emberi Komédia* 1842-i kiadásának sokat idézett előszavában azt írja: „Két örök igazság fényénél írok: az egyik a vallás, a másik a monarchia”.

Balzacnak az Egyház melletti állásfoglalásában sokféle motívum játszhatott közre. Talán maga is érzi a misztiko-illuminizmus ingoványos talajának bizonytalanságát, Mme Hanskát egyik leveleiben nagyon lebeszéli a misztikusok olvasásáról, mondván, hogy ő maga is átesett ezen a betegségen és tudja, milyen veszélyes. A férfikorba jutott Balzac rájön arra, hogy dogma nélkül nincs vallás. A forradalomtól és mindenféle anarchiától való irtózás is közrejátszik, feltette a művészet és irodalom jövőjét, az Egyházban pedig az emberi szenvedélyeket megfékező erőt látta (sajnos, főleg csak ezt és nem a természetfölöttséget). Ekkoriban ismerkedik meg Lamménais eszméivel, az ugyancsak szociális katolicizmus képviselőivel: Villeneuve-Bargeton, Villermé, Benoiston de Chateauneuf a nyomor és munkáskérdéssel foglalkozó katolikus szellemű munkáival. Barátságot köt Ozanam tanítványával, Armand de Melun-nal, aki szintén felhívja figyelmét az Evangélium szociális tanítására. Elkövetkezett Balzac második korszaka, amikor Séraphita szerint a magassabbrendű szellem a köznek szenteli magát.

1832-ben antiklerikális és liberális barátai legnagyobb felháborodására, a neolegitimista párt képviselőjének jelölteti magát. (A orosz nyelvek szerint azért, hogy könnyebben elnyerje a Faubourg Saint Germain grófnőinek kegyeit. Hiszen tudjuk, hogy a *Duchesse Langeais*-k körében a templombajárás a bon tonhoz tartozott, mert hát „jó példát kell mutatni a népnek.”) Nem valószínű azonban, hogy a szellemi prostitúciót olyan szenvedélyesen ostromozó Balzac eladta volna magát. Az egyébként pár nap alatt összeüjtött *Vidéki Orvos* című regényében is többet kell látnunk, mint csupán politikai gesztust és utópista regény formájába öltöztetett programbeszédet. Barátainak írt leveleiből megtudjuk, hogy Balzac nagyon sokra tartotta ezt a művét, melyet szerinte *Krisztus követése* és a *Weakfieldi lelkész* hatása alatt írt és amely nem más, mint „cselekvő evangélium”. Levelezése alapján semmi okunk nincs feltételezni, hogy az íróból itt csak a neolegitimista képviselőjelölt beszél. Miért ne ragadhatta volna meg fantáziáját az Evangélium szociális tanításának szépsége? (Az persze más kérdés, hogy hogyan értelmezte azt.)

A *Vidéki orvos* (1832) Balzac első műve, amelyben azt rajzolja, hogyan alkalmazható a keresztény bűnbánat a civilizáció előmozdítására. A regény hőse, Benassis doktor, valaha a párisi élet forgatagában léha életet élt, a nőt, akitől gyermeke született, elhagyta és halálba üldözte. De, mint mondja, lelke mélyén megőrizte a tökéletesedés vágyát, „amely

előbb-utóbb Istenhez vezet azt, aki ifjúkorában szomját a vallás tisztavizeiből oltotta". Lelkiismeretfurdalásaitól úzve elvonul a világtól, először arra gondol, hogy belép a karthauzi rendbe (amely a romantikus recept szerint az élet hajótöröttjeinek menedéke), de úgy érzi, ez önzés: a kolostorba csak az menjen, aki feleslegesnek tartja magát! (Láthatjuk, mennyire nem érti a szemlélődő szerzetesrendek szerepét.) Egyébként Benassis jól tette, hogy nem lépett be a karthausiak közé, mert nem oda való az, aki a vallást úgy fogja fel, hogy „tompítja a bánatot és a szívet édes illúziókkal árasztja el". Mert Benassis, mint sok Balzac-hős számára, a vallás nem egyéb, mint vigasz. Ezért vonul kolostorba a *Duchesse de Langeais* és a *Beatrix* férfinőse, Calisto is. A doktor végül elhatározza, hogy bűnbánatát a társadalom számára kamatoztatja, ezért ahelyett, hogy öngyilkos lenne, egy egész kanton őrangyala lesz és Rousseau mintafalut varázsol egy Isten-háta-mögötti kis fészekből, ahol az idoizmus szedi áldozatait. Számára a katolikus vallás elsősorban a kormányzás segítő eszköze, minthogy „az ember rossz ösztönei megfékezésének teljes rendszerét adja". Balzac szerint a vallás a törvények megtartásának legjobb biztosítója, mert mint ahogy a *Paraszto*kban mondja, „a lelkiismeret megalkuvásait csak a kereszténység tudja megakadályozni". Ugyanitt Janvier abbé szájába adja a következő szavakat: „Javítsák meg az erkölcsöket és akkor a törvények is jók lesznek." Diderotval és Montesquieuvel ellentétben azt vallja tehát, hogy a legjobb törvény sem ér semmit, ha az erkölcsök rosszak. De, mint Benassis mondja, a kereszténység nemcsak a kormányzat dolgát könnyíti meg, hanem a kormányzottakat is védi, mert „a hatalommal való visszaélésnek egyetlen hatásos ellenszere". Erre a Benassis-féle diktatórikus paternalizmus mellett szükség is van.

A harmincas évek Balzacjánál az illuminizmussal és szcientizmussal színezett individualista és érzelmi vallásossághoz politikai és szociális katolicizmus járul, amelyből hiányzik minden természetfölöttiség. A dualizmus továbbra is megvan lelkében: politikailag a katolicizmus mellett áll, de metafizikai szomját még mindig misztikus eretnokségek zavaros vizéből oltja. E zavaros miszticizmus kényelmes vallás: kellemesen izgatja a fantáziát és nem kötelez semmire. Nem testesül meg a hétköznapiakban.

A negyvenes évek végéig kell várnunk, míg a szenvedésekben megtisztulva, sok veszített illúzió után, kezd valamit megérezni a kereszténység lényegéből, míg azután a kegyelem végül is a *Falusi pap* (1845) című regényben regénytéma lesz. Ebben a könyvében Balzac a *Videki orvos* motívumait mélyíti el, de már nem csak a „vallás civilizáló hatását" rajzolva, hanem egy lélek megváltását is: a limousini vidék termékenyebb változtatásával egyidőben a kegyelem is elvégzi egy lélekben földalatti munkáját. A történet kettős sikon játszik: mindannak, ami Limousin szikes talajának megtermékenyítéséért történik, szimbolikus jelentősége van, miáltal a látszólag legprózaibb beszélgetés is különös jelentőségűvé válik. A mesteri ökonómiával megírt történet a clair-obscur valóságos remeke. Intuitív zsenije itt valóban meg tudja éreztetni a kegyelem titokzatos útját a lélekben, az Isten kezenyomát, amely görbe vonalakkal is egyenesen ír és a rosszat is jóra használja fel. A köztisz-

teletnek örvendő, dúsgazdag Mme Graslin szenvedélye védence, egy fiatal munkás iránt, aki miatta követ el gyilkosságot, a „felix culpa”-k közé tartozik, mely a bűnös megváltásához vezet. Nagyszerű látvány a szenvedélyes lélek harca a kegyelem ellen, lázadása még a halálos ágyon is, ahol a nép és a papság előtt meggyónja titkos bűnét. Itt a vallás nem vérszegény miszticizmus és nem is társadalombiztosító intézmény, hanem gyakorlati és mégis természetfölötti, a mindennapi életben megtestesült kereszténység.

A *Falusi pap* hősenek Balzac eredetileg Bonnet abbét akarta megtenni, de az emberi szenvedélyek virtuóz festője nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy a szent pap helyett a bűnbánó Magdolnát tegye regénye középpontjába. Veronika, a nagy szerelmes és nagy bűnbánó mutatós téma, bár mint láttuk, Balzac természetfölötti szemszögből is megfogta. A már halála felé közeledő író vallása ezentúl mindinkább egyszerűsödik: levette minden romantikus és barokk vonást, az evangéliumi szegénység és alázat szépségét éneklí meg *Pons bácsinak* és *Schmuckeknek*, „a jó Isten két balekjének” dosztojevszkiji alakjában. Pons halála a teljes lemondás, a teljes kifosztottság keresztényi himnusza, szinte az őskeresztény ábrázolásokat jellemző derű ömlik el rajta.

A Gondviselés megengedte Balzacnak, hogy halála előtt még megírja az irtalmas szeretet keresztény époszát, hogy megmutassa kora történetét a visszájáról, az Isten felől is. 1848-ban megjelenik utolsó regénye, a *L'Envers de l'Histoire Contemporaine* (Korunk történetének viszszafele), melynek témáját nyolc évig hordta magában. Művét, mint maga mondja, „a test és szellem prostitúciójának rajza után az *Emberi Komédia* konklúziójának szánta”. A regény azért készült olyan nehezen, mert szerette volna, ha az irtalmas szeretet Paradiso-já méltó a modern Inferno grandiózus arányaihoz. Megírásához a közvetlen impulzust az Ozanam által alapított Szent Vince Társaság egyik vezetőjével, Armand de Melun-nel való ismeretsége adta. A Faubourg Saint Germain dekoratív kereszténysége után először találkozik olyan emberekkel, akik a párisi Babelben az evangéliumi tanácsok szerint élnek és szembeszállnak a dzsungel törvényeivel. Az olvasó megismerkedik a Mme de la Chanterie és egy öreg pap vezetése alatt élő *Vigasztalás Testvéreivel*, akik a hétköznapi napokban élnek a kereszténységet, naponta együtt hallgatnak misét, elmélkednek *Krisztus Követésén* és Szent Pál levelein és a legnagyobb csendben, névtelenül felkutatják és segítik a szemérmes szegényeket. Hatalmas tőkével rendelkeznek, de maguk evangéliumi szegénységben élnek. Az ódon és szegényes bútortatú házukban a tárgyakból titkos szépség és elegancia sugárzik, a keresztény közösség lelke mindent áthat. Itt nem a milió formálja az embert, hanem megfordítva. „A Természet, főleg a lelki természet a művészet fölött áll” — mondja a regény egyik alakja. Ez Balzac utolsó üzenete is. A „dicsőség gályarabja” meghódol a Vigasztalás Testvérei és a Jó Isten Balekjeinek Konfraternitása előtt. Az Abszolút keresője sok vesztett illúzió után eljut a názáreti egyszerűségig. Fejlődésének vonala nem egyenes, legelső műveiben is vannak „frontáltörések” és az utolsókban is akad naív szcientizmus. Balzac mindvégig a *homo duplex* maradt: intuitív zenije megérzi a keresztény

tanítás igazságát, de életét nem alakítja aszerint. Utolsó regényeiben az evangéliumi egyszerűséget éneкли, de közben lázasan készül a sokezer jobbággal rendelkező lengyel grófnővel való házasságára, pazarul be-rendezi a Fortunée-utcai kis palotát, anyjának pedig ezt írja: „E ház-aság számomra a hatalom egyik eszköze lesz.”

De Isten mást határozott: egy hirtelen akkorddal lezárja Balzac éle-tének szimfóniáját. Megengedi még, hogy egyházi házasságot kössön és előzőleg nagy buzgalommal és keresztényi alázatossággal meggyónják és megáldozhassék, de a Fortunée-utcai kis palotát nem élvezheti már, mert súlyos betegen érkezik Párisba. Halálos ágyához saját kérésére hívnak papot, aki feladja neki az utolsó kenetet. Deliriumában folyton Bianchont, az *Emberi Komédia* nagy orvosalakját hívta.

Balzac annak a modern embernek a típusa volt, aki önmagát akarja megváltani, aszkéta életet él kegyelem nélkül és az alkotás lázában el-felejt, hogy az ember többre született, mint teljesítményre, még ha az korunk legnagyobb éposza is. Ezért nem írhatta meg az „*Envers de la Comédie Humaine*”-t, az *Emberi Komédia* visszáját, csak egyetlen kötet készült el belőle. Ha ez sikerül, ha az *Emberi Komédia* egy modern *Isteni Komédiával* párosul, Balzac a világ legnagyobb írója lenne.

HIMNUSZ SZENT ISTVÁN RÓL

XIII—XIV. század

Örvendj magyar hon, jó anya,
Fiad dicséretét dalold,
Zengjen dicsénéked szava
Hozzá, ki mindig pártfogolt.

Ő néked igaz fényt hozott,
Hit fényét adta át neked,
Hozzá törvényt is alkotott,
Üdvösség útján vezcett.

Őt Géza élte alkonyán
István mártír nevezte el
Az égi küldetés nyomán
Istvánnak, anyja méhiben.

Egy hírnöke jelezte meg
Atyjának, hogy születni fog:
A vértanu elküldetett
Anyjához szólni jóslatot.

Örült is a magyar haza,
Ledőlt a bálványok hada,
Zengjen hát égi glória,
Boldogság róla szólni ma.

Mint libanoni cédrusok,
A gyermek úgy növekedett,
S miként előre mondatott,
Szent Istvánról kapott nevet.

Oktatták híres doktorok,
Öntözték bölcseséggel őt,
S jámbor erkölcsé ragyogott
Már zsenegn, férfikor előtt.

S már életének hajnalán
Osztotta üdvnek ételét,
S a magyar nemzet, a pogány
Hamar keresztény hitre tért.

Feltűnt az égi fényesség,
S a nép, mely tévelygésben élt,
Elhagyva sűrű éjjelét,
Krisztus szent igájába tért.

Imádás légyen, tisztelet
Néked Hármás-Egy Istenünk,
Segíts elérnünk mennyeket,
Mit szent királyunk kér nekünk.

Amen.

Csanád Béla fordítása

THOMAS MERTON KÉT VERSE*

A MAGVETÉS

Nézd fönt a madarakat! Az ő daluk
Rebben az erdő fényein át
És sebzí meg azt, ki rá figyel, sugár-nyilakkal?
Vagy csak játék, ha táguló körökkel
Róják körül némán a hűs magasban
Magányunknak (e földinek) határát,

Hol a tavasz zöld fényeket teremtett,
Melyek a kopár ágakon úgy tündökölnek, mint a felhők?

Halastó, telve éggel, nyugalommal és hallgatással,
A nyár milyen mély hangjai alszanak még
Partod csersárga kákaövének árnyán?

Természet, több fog itt születni évszakoknál
Képekkel vemhes tükréből e világnak.
Az enyhe levegő egy jelre vár csak,
Egy lobbanásra, egy sugárra! Angyalok tavasza lesz ez.
Egy villanás a tó tükrén, egy röpke láng s utána
Asperges me! boldog vadon, lásd, megváltásunk teljesült.

Mert mint a tűzmagot, mely ott izzik minden lény szíve mélyén,
Határtalan hatalma oszthatatlan
Teljességét úgy hinti szét az Isten,
Úgy ülteti el szellemét, mely messzebb ér s nagyobb minden világnál,
Magba, gyökérbe, levélbe, virágba,
Míg az erőshitű tavaszi csönd körül
Szálló szeles, felhőkkel zsúfolt Április
Csodálatos fényében a teremtés
Fölismeri az Úr amaz örök titkának kinyilatkoztatását,
Mely félelmetesebb az elviselhetőnél.

Mert minden úton, lásd, amerre nézünk, szirtek és fák,
Mezők és dombok, égbolt és folyók
S lelkünk is fölragyog bennünk, tündöklésünk megdőbbszent és eláraszt,
Míg a vad táj, idegenül azoknak, akik sose jártak erre,
Üvegként villogó fáklyákat hordoz változékony, tiszta tűzből.
S akkor, ó akkor az írás-ígérte kép, az áldozattal teljes,
A Szentháromság, bélyegét rányomja legmélyebb valónkra,
S magába fordul az, e látomás tündöklő szózatától elragadva,
Beléplántálja ezt a fényt a sötétség és feledés szívébe,
S alámerül, hogy fölkutassa lenn a lángot.

* Thomas Mertonról I. Vigília 1950 április-május, „T. M. konfessziója“.

A FÖLFEDEZÉS

Túl minden úton, hajók vagyunk mi itt
E korall-kikötőben,
Távolabb, mint ahova a szökevények útjai visznek,
Mert sorsunk észrevétlenül
Az üvegsima világ peremén túlra vitt.

Hajós, hogy hívják ezt a földet, melyet nem ismer semmiféle térkép?
Ki volt az utazó, ki büntelenül állt e tiszta partokon?
Miféle angyal szívta be e levegő harmóniáját?

Nézd, nézd! Flamingók úsznak ott karcsún és könnyedén,
Szelíd, sápadt lángjukban égve suhannak át a sekély bíbor-öblön,
Madarak állnak, némán mint a gondolat, egy sziklaélen, szárnyaikat
tisztogatják,
És új érzékeinket tisztogatják, jelekkel, melyek nem halandók;
Miféle szárnyak ezek, hogy az utazó selymes fényüktől elámul?

Virágzó pálmafák ringatják itt a partokat varázsba
Mennyei illatokkal,
Oleánder s vadmályva festi vérrel itt a tájat
Es ismeretlen virágok törik föl
Öt vad sebbel az Evangélium pecsétjét.

Es rejtett páfrány zengi az Énekek Énekét:
„Lépj be, lépj bel! A sivatag itt a mennyország kapuja!
Beteg lelked meggyógyul a csodától!
Hájj föl az üdvösség hegyére,
Tagadd meg beteg testedet, érintsd meg kincset a nagy hallgatásnak
E tág, korallszínű magányban,
Míg szűz fuvalmak álmodnak a sziklák üregében körülötted; —
Leld meg Robinson lombtakarta kunyhaját itt: lakj a fák közt!

Szüreteld le a kék-vörös gyümölcsöket,
Arasd az örök gabonát, mit nem emberi kéz vetett el,
Sujts a sziklára, víz fakad hatalmasan belőle, mint a bor,
Töltekezz erejével:
Mert ez a sziget Krisztus itt, erőd, várad és paradicsomod.

És lásd! az Idő lompos szürkésege vagy füsttől feketére mart hajók
E smaragd kikötőben horgonyt sose vetnek,
Sosem fedezhetik föl ezt a gyöngyház világot,
Az ezüst tó édes dalát sosem zavarják,
Az ametisztek összhangját sosem törik meg,
S kígyó se közelít ez óceánban rejtező szigethez,
Amely körül szűzen virult venyigék állnak őrt.”

De túl a pelyhes fellegeken

E gyönyörűség és napban izzó fehér templomok közt
Angyalok járnak, nyomról nyomra a Szépségért törekszemek,

És mint zenét, a levegő sugaras énekét lehozzák,

Hogy elérjék az új világ szeplőtlen partjait;

Míg a tenger gyémánt mélyéről fej fej mellett fölmerülnek

A régen elveszett buvárok,

Mosoly dereng az ajkukon, boldogáguk dús csöppjeit a homokpartra
szórják,

És éneklük a furcsa-furcsa balladát:

Volt egyszer egy király (természetünk), ki vízbefúlt, de föltámadt
és visszatért.

Rónay György fordítása

A LÁTOMASOK SZENTJE

Hackeborni Szent Mechtild írásaiból

Szent Mechtild (1241—1299) mint hétesztendős kislány került Jézus Úr jegyesei közé. Szüleivel a szomszédos Rodardsdorft látogatták meg 1248-ban. Annyira megtetszett a kislánynak a szerzetesi élet, hogy szülei vonakodását is legyőzve az apácák között maradt. A rodardsdorfi ciszterci apácák 1258-ban költöztek át Helftába, itt bomlott virággá a középkori misztika egyik ragyogó igérete, Szent Mechtild is.

Az apácák kitűnő iskolába jártak itt az apátasszony, Hackeborni Gertrúd vezetése alatt. Mind a világi, mind pedig az egyházi tudományokat alaposan elsajátították ebben a legrégebb ismert monostori iskolában. Mechtild nemsokára mesternője lesz az iskolának, ő vezeti egyúttal a zene- és énektanítást is. Lehet, hogy ebben társa és segítője volt tanítványa, Nagy Szent Gertrúd.

Kemény betegség kötözte ágyhoz, amikor nénje, Gertrúd apátasszony meghalt. Régebben is részesülhetett már misztikus élményekben, magánkinyilatkoztatásokban, — ezekről azonban nem tudunk. Az Úr parancsára két nővér örökitette meg számunkra följegyzéseiben Mechtild könyvét (*Liber specialis gratiae*: Az Isten különös kegyelmeinek könyve). Aligha tévedünk, ha Nagy Szent Gertrúdot, a kiváló tanítványt sejtjük az egyik nővér mögött. Amikor Mechtild megtudta, hogy kinyilatkoztatásait lejegyzik, tiltakozott, azonban hiába. Az Úr arra intette, hogy nézze át a jegyzeteket. A nővérektől fölolvastott könyvet — a jámbor hagyomány szerint — maga az Úr erősítette meg.

Úgy látszik, hogy életének hátralévő nyolc évében mindvégig

beteg maradt. Az utolsó évek egyre nehezebbekké váltak, s mikor a hetedik részt írták, már közel volt a vég... Halála után életszentségének és művének híre egyaránt terjedt: Boccaccio említi könyvét, Dante pedig a legnagyobbak között emlegeti Mafeldát.

A. J.

A BOLDOGSÁGOS SZÜZ ÉS AZ ARANYKEHELY

Mikor a „Küldeték” (Missus est) kezdetű evangéliumot olvasták, látó szeme előtt megelevenedett Szent Gábor arkangyalnak, a Boldogságos Szűz hírnökének a földreszállása. Az arkangyal kezében királyi zászló, rajta arany betűk. Angyalok végláthatatlan sokasága követte az isteni hírnököt. Valamennyien sorban elhelyezkedtek a ház körül, amelyben a dicsőséges Szűz tartózkodott. Olyanok voltak, mint valami égigérő fal, az angyalok alatt az Arkangyalok, alattuk az Erősségek, majd a többi angyali karok. Mindegyik kar mint eleven sövény vette körül a házat. Mögöttük az Úr közeledett, mint az emberek fiainál tündöklőbb völegény a nászszobából, a Szeráfok jeles karával, akik a legközelebb állanak Istenhez. Körülvették az Úr Jézust és a Boldogságos Szűzet a földtől az égig, mint valami fal és tető borítva be őket. Az Úr pedig az Arkangyalok zászlaja mellett állott, mint fölvirágzott völegény és angyali ifjú, várakozva, míg Gábor arkangyal mélységes tisztelettel köszöntötte tündöklő Szüzanyánkat. Ezután a Boldogságos Szűz alázatossága mélységeire borulva megszólalt: „Ime az Úrnak szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint!” A Szentlélek galamb képében, — isteni szeretetének szárnyait kiterjesztve — tüstént leszállott a Szűz lelkére, boldogan beárnyékolta őt, megtermékenyítette az Istengyermekkel, az anyát csodálatosan teherbe ejtette égi magzatával, és mégis érintetlen szűznek hagyta meg. Így lett a Boldogságos Szűz a Szentlélek közreműködésével az Istenember édesanyjává.

Mikor pedig eljött a legszentebb lakomának az ideje, s Mechtild lelkének édes gyönyörűségét a szent Test és szent Vér szentségében magához vette, úgy hallotta, hogy ezekkel a szavakkal fordult hozzá az Úr: „Benned vagyok, s te bennem vagy; soha többé el nem hagylak.” Ő sem forgatott semmi mást szívében, mint az Úr dicséretét. Az Úr átnyújtotta neki szívét, mint valami csodálatos módon díszített aranyserleget és így szólt: „Isteni szívem által örökön dicsérsz majd. Menj, és élő serlegként emeld föl minden jámbor számára isteni szívem, hadd részesedjenek meg tőle boldogan.” Mechtild ekkor odalépett az angyalokhoz, fölemelve nekik az üdvösség kelyhét. Az angyalok nem ittak belőle, mégis beteltek vele. Majd a pátriárkákhöz és prófétákhoz lépett ezekkel a szavakkal: „Vegyétek Őt, aki után úgy vágytatok és olyan mérhetetlen időn keresztül sóvárogtatok; támogatatok engem, hogy én is veletek együtt égőn vágyódjam s minden örömmel éjjel-nappal epedjem utána.” Majd az apostolok felé fordult és így szólt: „Vegyétek, akit teljes szívetekből olyan forrón szerettek, és segítsetek nekem, hogy magam is szívem minden tűzével lángolón szeressem Őt.” Ezután a vértanúkhöz fordult: „Imé, az Ő szeretetéért ontottátok véreteket és adta-

tok át testeteket a halál gyötrelmeinek. Eszközöljétek ki, hogy én is minden erőmmel az Ő szolgálatába szegődjem." A hitvallókhoz pedig ezekkel a szavakkal fordult: „Vegyétek Őt, hiszen érte hagyatok el mindent; érte vetettétek meg a világ gyönyörűségeit. Alljatok mellém, hogy szeretetétől fölgyulladva én is megvessek minden földi kincset s följussak az igazi istenszeretet magaslataira." A szűzekhez pedig így szólott: „Vegyétek Őt, akinek szűzességet fogadtatok; és segítsetek nekem, hogy megmaradhassak a lélek és test tisztaságában s hogy tökéletesen diadalmaskodhassam mindenben."

Ekkor a szűzek csoportjában fölfedezte rokonát, aki nemrég költözött át az örök hazába. Megkérdezte, hogy úgy van-e ott minden, ahogy itt lenn a földön; mondogatta neki. A szűz így válaszolt: „Minden igaz, amit mondtam, de százszor többet kaptam jutalmul."

Majd Mechtild visszatért az Úrhoz, miután körüljárta az égi lakot. Az Üdvözítő kezébevette a kelyhet, Mechtild szívébe tette. Így egyesült a lélek boldog örömmel Istenével.

JÉZUS SZÍVÉNEK NÉGY DOBBANASA

Karácsony hajnalán — a „Lux fulgebit" kezdetű mise éneklése közben — kimondhatatlan élességgel világosodott meg Mechtild elméje. Tisztán megértette, hogy az Isten Fia az a bizonyos fény, megértette, hogyan sugározta be fénytárasztó születésével az egész világot és minden embert. Azt is megtudta, hogyan lakhatik benn egy ilyen csöpp kisdében az Istenség teljes fényessége, — és mégis hogyan tudja összetartani az Isten mindenható ereje ezt az apró testecskét, hogy szét ne oszlojék mindenütt; hogyan rejtőzhetik el benne az Isten kikutathatatlan bölcsesége. A bölcseségnek ugyanis éppen olyan mértéke pihent már a bölcsőben is, mint amennyi uralkodott ott fenn a magasságos egekben; fölfogta, mikép töltötte be teljesen a Szentlélek édessége és szeretete ezt a kisdedet úgy, hogy kimondhatatlan és minden emberi mértéket meghaladó fokban volt meg benne még az is, amit a gyarló lélek (Mechtild) mindebből megérzett.

Akkor a lélek (Mechtild) kezébe véve a gyermeket, karjával átfonta, szívére szorította, hallotta szíve dobogását. Egymás után három erősebb ütést érzett, majd egy halkabb szívverést. S mikor ezen fölötté elcsodálkozott, így szólott hozzá a gyermek Jézus: „Az én szívverésem nem olyan, mint más embereké. Mindig ilyen lesz, mint most, gyermekségemtől kezdve egészen kereszthalálomig. Ezért halok majd meg olyan gyorsan a keresztfán. Szívem első dobbanása mindenható szeretetemből fakad; ez annyira erős bennem, hogy a világ minden gonoszságát és a zsidók dühét is édes és türelmes szívvel legyőzőm. A második bölcs szeretetemből ered, ezzel magamat és minden ügyemet dicséretes módon kormányozom, — másrészt ezzel rendezek el mindent a legbölcsbben a földön és az égben. A harmadik édes szeretetemből fakad. Ez olyan erősen átjár, hogy e világ minden keserűségét édessé varázsolja, sőt az emberek üdvösségeért vállalt szörnyű halálomat is kívánatossá és fölöt-

több édessé változtatja számomra. A negyedik, lágyabb szívverés ember-ségem kegyes jóságát példázza, ezért vagyok mindenkinek számára szeretetreméltó, kívánandó és követendő.”

Az Úr titokban még tovább oktatta őt...

ÚRFÖLMUTATÁS ES ALDOZÁS

Az evangélium után egy aranylétrát látott. Teteje az égbe ért. Ezen leszállt a dicsőség Királynője, ölében hozta gyönyörűsége gyermekét, aztán az oltárra tette. A Szűz ruhája ragyogó ezüstműből volt, csodálatosan díszítve beleszótt aranyrózsákkal. A gyermek köntöse zöldbe játszótt élénkpirossal ékesítve. Mikor a pap a szentostyát fölemelte, magát a gyermeket tartotta magasba; innen kezdve a Kiséddel történt meg mindaz, ami a szentostyával szokott történni mise közben...

Mikor a nővérek a szentáldozáshoz járultak, az Úr csodás édességű és drága illatoktól áradó isteni szívét nyújtotta át mindegyiküknek. Ezek az illatok — mint frissen nyitó és zöldelő virágok — szívének minden részéből áradtak, úgy hogy az egész szív mintegy kivirágzott. A szentáldozáshoz járuló nővérek külön-külön megkapták az Úrtól a főntemlített drága kincset. Mindegyikük szívén csodálatos fénnel kiragyogott az isteni pajzs. Megértette ebből a lélek (Mechtild), hogy Krisztus ezzel győzedelmes szenvedését tárta hívei elé, hadd legyen biztos bástyájuk és erősségük minden ellenséggel szemben.

SZÜZANYANK DRAGA SZÍVE

Mikor Mechtild az ádvent folyamán köszönteni akarta dicsőséges Szüzanyánkat, az Úr így tanította ki a köszöntésre:

„Mindenekelőtt üdvözlőld édesanyám szüzi szívét, minden jóság gazdag tárházát, mert ezzel vált fölöttébb hasznossá az emberek számára, hiszen ez a szív volt a legtisztább. Tisztaságából fakadt szüzeségi fogadalma. Másodszor köszöntsd benne a legalázatosabb szívét, mert ezzel különösképpen megérdemelte, hogy a Szentlélektől fogantassék. Harmadszor a leghívebb és legvágyakozóbb szívét, hiszen vágyával még engem is magához vont. Negyedszer a leglángolóbb szívét, telve tűzzel Isten és embertársai iránt. Ötödször ezt a leggondosabb szívét, hiszen híven megőrzött magában mindent, amit csecsemőkoromban, gyermekségemben és ifjúkoromban cselekedtem. Hatodszor szenvedéseimben a legtürelemesebb szívét, hiszen leginkább az ő szívét járta át a fájdalom, a hét tör fájdalomának emléke is. Hetedszer köszöntsd a leghűsegebb szívét, mert engem, egyetlenét is hajlandó volt föláldozni a világ megváltásáért. Nyolcadszor az imádságban legszorgosabb szívét, aki mindig közbenjár az örökifjú egyház érdekében. Kilencedszer az elmélkedő imádságban legserényebb szívét üdvözlőld, hiszen érdemeivel az emberek számára sok-sok kegyelmet eszközöl ki.”

Ágoston Julián fordítása

EGY ÉLET

Írta Fekete István

A délutáni alvás után kicsit álmosan öltözködött és amikor nyakkendőjét kötötte, egy pillanatra szembenézett magával, azzal a másikkal ott a tükörben.

— Hát most itt vagy, öregem — nézett rá, mintha idegen lett volna, akit ő protegált ide, ennek a kis szobának egyszerű békéjébe. Ő tanult, dolgozott, koplalt azért a másikért, aki álmos szemmel köti a nyakkendőjét ott a tükörben.

— Aztán becsüld meg magad, mert ez már az ú. n. Élet. Itt már nem vagy diák, diplomás ember vagy s a falu szeme rajtad, egyszóval első fellépésed döntő lehet egész életedre... — A fene egye meg — esett vissza újra önmagába, — ezzel a fellépéssel igazán várhattam volna.

Elfordult a tükörtől és minden idegén érezte az új környezet apró, idegen rezdüléseit. A tárgyak és szagok most tapogatták az új embert, aki távoli érzések és megszokások vakolatát hordta magán, és ez a vakolat most repedezni kezdett.

Tett-vett céltalanul és gondolatai között vadul hánykolódott a vizsgaanyag, egy-egy baráti arc, utazás, búcsúzás és meg-megállt egy pillanatra, mert lépéseiben ez az új szoba szólt hozzá, és ilyenkor az emlékek megmerevedtek.

Dél előtt templomba kellett mennie, és már ez is dühösítette. — Úgy is mentem volna, de nekem ne irjanak elő ilyesmit. Ez az én magánügyem.

De azért ment. A gazdaság tisztjeinek külön padja volt, közvetlen az oltár előtt és már a bevonulás is felingerelte. A tiszt asszonyok túljátszották a hely komolyságát és előkelő, de áhitatos surranással csúsztak padjukba — mintegy honorálva a figyelmet — s amikor az öreg pap a mise végén először az ő padjuk felé hintette a szenteltvizet, versenyezve buktak meg, kisajátítva a kegyúrnak járó megtiszteltetést.

Az új segédtsízt majdnem elnevette magát s talán jókedve kerekedett volna a falusi sznobság ilyen átérzett megnyilatkozásán, ha nem érezte volna tarkóján a falu szemét. Már a bevonulás is szinte vesszőfutás volt, mert most ő volt az esemény. Az intézőnéről talán azt is tudta mindenki, hogy ma lila „fehérműt” vett fel, s a mérnökné arany hídát kapott a baloldali alsó fogsorán (Miből?...), míg ő csak tegnap érkezett, idegen s a padban — ezt mindenki látta — az intézőnéhez ült közelebb...

És most köti a nyakkendőjét és szidja azt a másikat ott a tükörben, mert a nyakkendő nem sikerült.

— Úgye mondtam, úgye mondtam, hogy ráértél volna hétfőn is a korai vonattal. De nem... te, te stréber. Most aztán mehetsz — búcsúba.

— Délután jegyzőjékhöz vagyunk hivatalosak — mondta a főnöke, mikor elváltak — ötkor indulunk.

— De... — akarta mondani, azonban nem szólhatott már, mert a kocsí elrobogott, és mit is mondott volna, hiszen ez nem kérdés volt, vagy meghívás, hanem parancs.

— Most aztán itt vagy, mehetsz jegyzőékhez — fordult el végre tükörbéli barátjától, felvette porköpenyét és már hallotta is a kocsi doromboló közeledését.

*

— A jegyzőné még megjátssza az ugrifüles kislányt — figyelmeztette az intézőné, amikor jegyzőék kapuja előtt leszálltak a kocsiról — hát ehhez tartsa magát és ne vegye észre, hogy nyolcvan kiló...

— Igen — mosolygott elkeseredetten, aztán befordultak egy folyosóra, ahol a poros aktaszag mögül — amint befelé haladtak — előhulámzott az ünnepi ebéd hidegülő emléke, szivarfüst és valami tompa zaj, melyből kihallatszott — plum-plumpum! — a zongora basszusa. Aztán kinyílt az ajtó és rájuk esett a borszagú lárma.

— Jaaj...! — mondta magában az új segédtsízt, — jaaj, te állat. Hétfői vonat, te édes, korai hétfői vonat, te elmulasztott és elsietett... — s ezen közben egy kis blazirtsággal bemutatkozott.

— Na-na — gondolta, — a jegyzőné, igaz, hogy hatvanöt kiló, de egy dekával se több s ezt a hatvanöt kilót jól viseli. Egyébként a helyzet rettenetes. A zongora elhallgatott, a társaság körben ült, komolyan, mint egy nagyfőnöki tanács; a megmerevedett témák nekiveselkedő recsegését szinte hallani lehetett, amikor végre egy bajszos ifjú azt mondja a mellette ülő hölgynek:

— ...az állati szervezet semmivel sem alacsonyabbrendű a miénknél...

A zongora újra megdördült és egy pár táncolni kezdett.

A segédtsízt végre körülnézhetett. Úgy tett, mintha párt keresne, de nem találta, mert minden hölgy foglalva volt s a régebbi együttesekre áldását adja, amikor megakadt a szeme egy kis lányon, aki a zongora mellett állt. Telt volt és csípőjét ringatta a tánc hullámmása szerint, arca hamvas s a rózsaszínruha kicsit szűk...

— Ej-ha! — gondolta a fiú, — ha tánc közben átölelem, kipattanik az a ruha.

De nem pattant ki.

— Maga az új segédtsízt?

— Én...

— Tudja, hogy én vagyok az egyetlen lány a faluban?

A fiú karja szelíden megrándult a lány derekán.

— Akkor minket az Isten is egymásnak teremtett.

És nevettek.

Az öreg zongora dohogva tömte a szobát és rezegtette az ablakokat; bent szállt a füst, kint a por, mert augusztus volt, és a csordát akkor hajtották haza a legelőről.

*

Ez a por már az ősz felé szállt, az erdő felé, ahol ilyenkor a legnagyobb a csend, mert jóllaktak a fák, álmos a föld, ásítanak az odúk és alig várják, hogy lehúnyhassák szemüket, ha egy sóhajtó alkonyon szitálni kezd a hó.

A portól a hóig csak egy pillanat volt az idő. Szobája most már ismerősként fogadta lépteit, kályhája szinte kezét dörzsölte, ha a téltre és melegre gondolt, az egerek elhallgattak a padláson, ha meghallották mozgását és lámpája az est magányában megsimogatta az arcát:

— Jó így együtt, mi?

Ezek az órák voltak napjainak békés, boldog felvillanásai. Könyvek, emlékek, tervek s a csend hátán motoszkáló egerek a padláson. Az akadémia mámoros éveit ködbe kezdték borongani, s az idevaló emberek nem jöttek közelebb, mint az első napon. Itt mindenki ellensége volt mindenkinek. Talán nem is ellensége, de lelkiismeretes pontossággal megmárták egymást, ha lehetett, és, miközben agyonetették a vendéget, megállapították, hogy vagy „zabál” — tehát otthon nem eszik eleget, vagy „turkál” az ételben, — tehát gyomorbeteg, azaz rosszmájú, — de hát ilyen beteges volt ennek minden retye-rutyája..., — ha pedig már semmit se lehetett rá mondani, azt mondták, hogy: — Rendes ember, rendes ember, csak hát ugye — iszik...

Az intéző és a mérnök — természetesen — loptak; a kántor — természetesen — részegeskedett és „összeadta magát mindenkivel”; a doktor — természetesen — ezt meg azt küldte a temetőbe, de hát legalább goromba és istentagadó..., a postamester — természetesen — felbontja a leveleket, a jegyző — természetesen — lenyalja a bélyegeket, de hát hogy öltöztetné másként a feleségét, aki — ugye — szóval a főbíró... amikor azt a fegyelmet kellett eltussolni...!

A segédtsízt végighallgatta ezeket a dolgokat egyszer és végighallgatta kétszer s amikor harmadszor hívták, megállt a tükör előtt s azt mondta annak a másiknak:

— Hát bemegy, atyámfia?

— Nem megyek be, atyámfia.

— Nagyon helyes. Látszik is rajtad, hogy beteg vagy, hova mennél? Írsz egy szép kimentő levelet, elül mély tisztelettel, hátul trópusi kézcsókkal és kész.

És nem lett kész.

Nemsokára princípálisa kapott egy névtelen levelet, hogy a felesége és az új ember... jó lesz nyitva tartani a szemét. A segédtsízt nem értette, hogy az intézőék miért költöztek valami jeges magasságba, míg az asszony egy órában — melyről suttogva mondta, hogy ez bizalmas, — bevallotta a levelet.

— ... De azért maga csak jöjjön, úgy mint máskor. Elemér már nem haragszik...

A segédtsízt a másik pusztán lakott, az erdőben, de úgy felkavarodott benne minden, hogy nem is tudta, hogy ért haza. Azonmód botosan, köpenyesen, kalap a szemére vágva állt meg a tükör előtt.

— Mit dühöngsz, te ökör? — nézett az a másik vissza. — Nyugodj meg, Elemér már nem haragszik...

Akkor éjfélig ült az ágya szélén és egy hónapig az irodán kívül nem érintkezett az intézőékkel sem.

— Gögös kutya — terjedt el róla még a szomszéd faluban is, — tisztességes asszonyokat hírbe kever, aztán odébbáll.

A falu tehát kivetette magából, de az a rózsaszínruhás kislány nem felejtette el. Ő-év utolsó délutánján levelet kapott a segédtsízt:

— „...vacsorán nálunk lesz, aztán átmegyünk a jegyzőékhez...”

Forgatta a levelet. Szálkás, kemény betűk, de a betűk mögött puhaság van. És búcsú, és zongora és ilyen messziről már nem is olyan rémes.

— Nézd csak a kis csibét! Most nyolcadikos, de úgy ír... — és megszorgolta a levelet.

— Ha valami pacsuliszaga van — nem megyek.

A levélnek csak egy kis fiókszaga volt, valami nagyon távoli, halódó virágillattal.

És most borotválkozik, grimaszokat vág a tükörbe és az a másik vissza.

— Füttyentett a kis gömbölyű doktorlány és te mégy...?

— Mit csináljak?

— Jó lesz vigyázni...

— Hülye! Nézzem itt a gerendákat, Szilveszter-éjjel?

Egész éjjel esett a hó és amikor hazafelé mentek, a kislány karja puha volt és meleg.

— Alapjában véve kedves emberek ezek a jegyzőék, meg a többiek is — mondta a fiú és most úgy is érezte.

— Szeretem a havat — suttogott a lány, — szeretek járni benne. Aztán már nem szóltak.

Csillag nem volt s a hó még esett egyre-egyre.

*

— Mi volt ez? — kérdezte otthon önmagától és a szemébe nézett a tükörnek, — mi volt ez édes, egyetlen barátom?

A tükör szinte lesütötte a szemét.

— Hajaj...

— Te is érzed?

— Szerencse, hogy elmegy az a lány.

— Hát hiszen majd résen leszünk...

A tükör nem szól semmit, a tükör hallgatott, mert a tükör tudta, hogy résen lenni — nem lehet.

De azért múlt, múlogatott a dolog. A havat elseperték a böjti szelek s a szelek ellustultak a tavasz melegében. Az erdő puhán zsongott már körülötte — amikor egyszer a faluba ment — s a kertekben virágok porát ringatta a nyár. A falu végén a kertész megállította.

— Tessék megkóstolni a cseresznyémet.

Telerakta a kalapját is, más nem volt nála — és elment a doktorékhoz.

— Talán akkor kellett volna résen lenni — gondolta később, ám éppen ott a baj, — vagy az a jó? — hogy olyan ez az állapot, mint az évszakok. Ki tudja megmondani, hol végződik a tavasz és mikor kezdődik a nyár? Minden az Idő-ben van, a mindenben vagy a semmiben, a névtelen végtelenségben és ezen belül nincs kezdet és vég.

Ballagott az úton, a téli havas út nyári ragyogásában. A szíve tele

ezzel a ragyogással, a kalapja cseresznyével és amikor megállt a lány előtt, aki valami liláspiros pizsamában ült a kerti széken cigarettázva, meztelen papucsos lábát lógázva, úgy érezte, hideg, lucskos hernyó mászik a nyár arcába.

És csak állt. Esetlenül, zavarban, kezében a kalap tele cseresznyével, és ez a hölgy, ez az... idegen...

A hölgynek először csak a füle lett piros, aztán az arca is. A fiúból csak úgy áradt az erdő és a föld egyszerűsége. Arcát esők, szelek cserzették s a lány úgy érezte, valami végzetes meztelenség rántja le róla ezt a nem idevaló ruhát is. Felállt, bement a házba.

Amikor kijött, már szoknya volt rajta, nyári blúz, előtte kötény.

— Magának hoztam — mosolyodott el a fiú — és a cseresznyét a kis köténybe öntötte.

Csend lett.

Hátuk mögött az öreg almafáról koppanva hulltak le éretlen, férges kis almák.

— Köszönöm.

*

Hát ilyen volt ez a nyár. Nem is volt tavasza. Összefolyt időtlenség volt benne és ki tudja azt pontosan, mikor érett a gyümölcs? Még maga a gyümölcs sem. Magában érzi a virágot, de a magot is s ami közbül van, csak hég, csak hús, akármilyen zamatos is.

Először csak kéthetenként ment. Aztán hetenként, aztán amikor csak lehetett. Ésben, sárban, szélben, a kis kétkerekű kordé ott kattogott az erdei úton, s az öreg ló bólongatva húzta a kordét:

— Bizony, bizony, bizony...

A göncöl rúdja néha lefelé hajolt már, az erdőből éjfélutáni párát lehelt a keserű avar, a sötétből róka szeme leselkedett, s a kis kocsik csak ment, ment. És néha megállt az öreg ló, mintha azt mondta volna:

— Most fékezni kell.

— Elfelejtettem — öreg lovam, — elfelejtettem, hogy itt vagyunk a meredeknél. Mostanában mindent elfelejték. Mi lesz ebből okos, öreg lovam?

A ló sóhajtott és belefeküdt a hámba.

— Mi lesz ebből — nézett otthon a tükörbe — édes, öreg barátom, mondd, mi lesz?

— Elveszed.

— Mire, te hülye! Te becsstelen gazember, a segédtszti fizetésre? A kilátástalanságra... te csaló hazug... vagy azt hiszed a szeretőd lesz?

— Kuss! Elveszed...

Körülnézett, hogy mit vágjon a tükörbe, és szeme egy kis virágcsokron akadt meg.

— Édes kis Virágom...

— Na látod.

*

Az öreg doktor nem törődött az ügyel. Az öreg doktor saját kolerikus hangulatai között hintázott, a könnybelábadó ellágyulástól az égrengető üvöltésig. Könnybelábadt, ha soha meg nem történt vadászkalandokat mesélt, és üvöltött, ha valami környékről való asszony azt akarta, hogy valahogyan ne legyen gyereke. A helybéliek már tudták, hogy az ilyen kívánságra égszakadás, földindulás következik, de egy-egy ismeretlen asszony még elkövette ezt az ügyetlenséget és ilyenkor rengett a ház, de a csemetének most már, élve vagy halva, meg kellett születni, mert az öreg doktor számontartotta.

A doktor egyébként állandó pénzzavarokban uszkált és a segéd-tiszt, — aki az uradalmi előlegeket kiutalta — egyszer meg is jegyezte:

— Kár azokat a menyecskéket elküldeni, Doktor bácsi...

A doktor arca lila lett a dühtől.

— Öccsém... — és lepittyedt az ajka, amint az öccsémét két csé-vel kimondta, — öccsém, jegyezze meg magának, hogy orvosi etika és eskü is van a világon. Jónapot!

— A pénzt ne hagyja itt, Doktor bácsi.

Az öreg megfordult és a pénzt felmarkolva lehiggadt egy kicsit.

Aztán máskor ne beszéljen marhaságokat.

A segéd-tiszt nem sértődött meg.

— De hiszen Doktor bácsi ateista. Mi értelme van akkor az eskünek?

— Ehhez az Istennek semmi köze!

— Nem is lehet, ha egyszer nincs... — kajánkodott a fiú és békítőleg megsimogatta a doktor combvastag karját, aki már megint kezdett dühbe gurulni s rövidesen csak annyit mondott:

— Szamár!

— A vita kezd elfajulni, Doktor bácsi, meg egyoldalú is, megadom magam.

— Meg ám — dörmögött az öreg hazafelé, de nem nekem, hanem annak a taknyosnak, de hiszen majd annak is megmondom a magamét. Ez okból nagy zacskó cukorkát vásárolt és lehetőleg mérges krákogással tette a lánya elé.

— Ez meg a tiéd, és most takarodj a szemem elől.

— Isten — fújta maga elé a cigarettafüstöt a rendelő magányában — Isten! A te istened a lányom, az övé meg te vagy. Egy egészséges hím és egy kíváncsi nőtény... én meg egy vén szamár vagyok, úgy beszélek a lányomról... de majd megtáncoltatom én ezt az Ipsét. Igen? Jól van! Odaadom a lányom, de előbb be a rendelőbe, barátom! Vetközni! Ti megússzátok Tiszát, Dunát, aztán kellene az én tiszta kis lányom...

Ezen aztán elkomolyodott.

— Istenem — hogy eljár az idő.

*

De a vetköztetésből nem lett semmi. A fiú sohse tudta meg, hogy neki vetközni kellett volna. Karácsonykor hazament és megbeszélte szü-leivel a dolgot.

— Érre az állásra nem házasodhatok, de többfelé kérvényeztem.

— Te tudod, fiam.

Kevés beszédű család volt ez nagyon.

— A lány református, de a gyerekek, ha lesznek, az én hitem követik. Apja katolikus.

Sóhajtó, felszabadult csend.

— Segítsen benneteket az Isten.

Ezt az apja mondta, anyja nem szólt, csak bólintott s a hang ott maradt a levegőben.

— Isten...

Ezen gondolkodott még hazafelé is. Talán nem is gondolkodott, csak megült benne a szó, mint valami távoli, bizonytalan bizonyosság. Apját érezte benne, az elődök végtelen sorát, a létet érezte, a vágyat, a szerelmet s most mindez egy lett ezzel a szóval és nem tudta szétválasztani őket.

Behúzta magát a szánkóba, mert suhogva szakadt a hó, és a szán hangtalanul ringott az út medrében. Csak a szél sírt a kopasz fák közt és a csengők csengtek elől valahol, mintha az utast hazafelé hívogatták volna. A takaró alatt valami régi lószagú, bőrszagú meleg, Emlék-meleg; gyerekkori utazások régi melege.

— Ha én úgy tudnék hinni, mint az öregek — gondolta, — milyen egyszerű lenne minden! De hát hova lett a régi hit? A mesék és lehetlenségek, a törpék és óriások, az ég és az elmúlt karácsonyok betlehemes hite? Bizony, ellobbantak a régi fények és nincs mit meggyújtani már.

A lovak csengője most beszélgetni kezdett a falakkal, beérték a faluba. A hó itt puhábban esett, és tűnődő gondolatai lassan felmelegedtek. Közeledett a doktorék háza. Éjfél elmúlt már, alusznak régen, esik a hó, tél van és álom, vajjon gondolnak-e rám? Mereven nézte azt az egy ablakot, mely visszánézett rá és világosság lobbant fel havas szemöldöke alatt, egyszer-kétszer-háromszor. Áztán elmaradt a falu, de ez a fény előtte szaladt, összeolvadt régi fényekkel, melegen szaladt szívébe a vér s a lehetlenségek üszkös szemetét háta mögé csapta a szél.

*

Azt mondta otthon, hogy többfelé kérvényeztem és ez nagyon is igaz volt. Valami öngyilkos tehetetlenségben, mértéke vesztett tántorgásban rothadt az ország és a diplomának annyi értéke sem volt, mint amennyit a papír ért, amire nyomták.

— Van valami összeköttetése?

Nem, a fiúnak nem volt összeköttetése. Vasárnap délután kérvényeket írtak menyasszonyával és a következő vasárnapokon együtt olvasták fel az elutasító válaszokat. Közben lassan este let, reménytelen árnyakkal, s a leány megsimogatta a fiú kezét.

— Majd csak megsegít bennünket az Isten.

Egy miniszteri protekció többet érne — csikorgott a fiú, de már meg is bánta. A sötétség fullasztó lett, rettenetesen szegény és üres. De

nem szólt többet s a lány se vigasztalta. Ez volt az első eset, hogy konok, tehetetlen harag bénította meg őket, és hallgatásukkal bántani akarták egymást és az egész világot.

*

Aztán újra tavasz jött és a tavaszban szerelmüknek szinte eszméletlen lángolása. Most már a fiú nem nézett a tükörbe, nem kérdezett senkit és semmit. Feszült gyűlölettel kerülte az embereket, akik legjobb esetben is csak közömbösek voltak. De együgyű örömeik égi lángolással tudtak égni és egy-egy virág felett eltanakodtak, hogy leszakítsák-e. Egyszer aztán a lány egész halommal tépte az útmenti virágot. A fiú csak nézte.

— Nem lesz sok?

— Nem.

Hazafelé ballagtak már a szőlők között. Valahol egy harkály kopogott és a zsongó csendben csak a méhek meleg döngése szállt. Puha és csendes volt az út, de tétovázó; aztán egyszerre mintha célja és értelme lett volna mindennek: a lány a nagy csokor virággal odaroskadott az útmenti fészület térdeplőjére.

A fiú csak állt, elnézte megcsuklott vállát, csillogó haját és úgy érezte, a szíve fájdalmasan mezíten lett és fájdalmasan őszinte. Felémelte a fejét, az öreg keresztre nézett s ekkor úgy érezte, minden jó és szép és szereti az egész világot.

*

Aztán írták tovább a kérvényeket. „Alulírott, azon tiszteletteljes kérelemmel járulok”... stb. Közben a szőlő elvirágzott, a búza beérett és tele szájjal búgni kezdtek a cséplők. Az öreg doktor kelekótyának minősítette a lányát, aki kálomista létére fészület előtt térdel — mondják a falusiak — és fantasztának a segédtsíztet, aki kérvényeket firkál, holott nyomdában is elkészíttethetné a sémát és csak a hiányzó részeket kellene kitölteni. Így: „Alulírott, azon tiszteletteljes kérelemmel járulok nagyságod, méltóságod, nagyméltóságod (a nem kívánt rész törölendő) színe elé...” Az öregnek különösen ez a „színe elé” tetszett viharosan.

— Öccsém, azaz fiam, ha így tisztelhetem, én már belenyúltam egy-két ilyen nagyságos fickónak a hasába, de pocskék színük volt, a szagukról nem is beszélve.

A fiatalok nevettek és a kérvények készültek tovább. Mielőtt azonban hozzáfogtak volna, a fiú most már mindig megkérdezte:

— Jézuskánál volt?

— Persze.

— Akkor jó.

Sőt néha már ő hozott harangvirágot az erdőről, és sárga vízililiomot a patak mellől.

— Vigyük fel, amíg el nem hervad...

És egyszer jött egy levél. Lapos, szürke, érdektelen kinézésű, de amikor a fiú kinyitotta, hintázni kezdett a szoba és falai elsüllyedtek.

Mégegyszer elolvasta és mégegyszer.

— Dolgom lenne a faluban — mondta principálisának.

— Tessék, de ma nem tudok kocsit adni.

— Nem baj.

A doktoréknál már feküdni készültek és valami kesernyés hangulat lebegett az asztal felett.

— Van állás!

És azt hitte nyakába ugranak az örömtől, de csak a kislány szeme villant fel. Az öreg doktor valamit dörögött, és elment a rendelőbe, a doktorné azonban azt mondta:

— Itt az ideje, eleget beszélnek a faluban...

— Anyukának a falu fontos és nem mi!

— Hallgass!

A fiú csak most vette észre, hogy viharba került és alig tudta ki-nyögni, hogy ő azt hitte, hogy öröm...

— ...Eleget jár ide! — csattant fel az asszony és szeme hisztériás ködbe borult, — eleget! Ez a szerencsétlen egyetemre mehetett volna, ahelyett a kapuban ólálkodik, mint egy cseléd, és a pléhkrisztus előtt csuszkál.

A fiú szíve hideg lett, dermedt és most egyszerre ellenséges. Most, hogy megbántották a pléhkrisztust, egyszerre a magáénak érezte és ölni tudott volna érte. Mi történt ezzel az asszonnyal? Eddig csupa türelem volt és megértő jóság és most egyszerre: pléhkrisztus?

— Hát...

A lány felkelt és megfogta kezét.

— Jöjjön, szívem, ez most már, úgy látszik, csak ránk tartozik.

Leültek az öreg almafa alá, ahova még kivetődött a lámpafény és csak arra rezzenek fel, amikor becsapódott az ajtó. Sötétben maradtak.

— Na látja, — keseredett el a lány, — sötétben hagytak bennünket, most aztán tehet a „cseléd” azt, amit akar — és hangtalanul el-sírta magát.

A kertben augusztusi csend simogatta a fákat, a bokrok alatt egy-egy szentjánosbogárka kék parazsa nézte egyszemével a sötétséget. A tejút sötét ragyogása leereszkedett, és néha rothadt alma tottyant a földre. Elzsibbadt a világ és józan hűvössége megmosdatta őket.

— Holnap utazom — mondta a fiú — és ha a pokolbéli Sátán ott a gazda, akkor is elfoglalom azt az állást.

*

Ez az út megint olyan volt, mint mikor idejött. Ismeretlen táj, ismeretlen érzések, új hangjai az útnak és időnek. Váróterem-szag, vonat-szag, megsavaanyodott tegnapok verejtékpárája a vonat ablakán.

— Fellépés — gondolta, — könyök, és magabiztos kijelentések. Egy kis nagyképűség nem árt. Igen — bölintott magának elkeseredetten, mert tudta, hogy merev lesz és szétrebbenő gondolatai közül alig tud majd összefogdosni egy-két kevésbé fürge szót.

Csak nézte a tájat. Hegyek jöttek, kopár nagy legelők, őszre kopott, gyérfüvű síkság és közepén nagy kőfeszület.

— Uram — gondolta a fiú, — felejtsd el, amit mondtam a miniszterről és légy te az én miniszterem..., — aztán megdőbbent.

— Milyen aljas vagyok! Most kell, most tudok kérni; ha amulett volna a zsebemben, talán azt fogdosnám, mert kell valami..., mert el-esett vagyok. Utálat!

De azért nézte a feszületet, ameddig látta.

*

És erről az útról később se tudott sokat mondani. Elindult valahova és másnap este már újra haza érkezett. Doktoréknál még világosak az ablakok s most újra elhatározta, hogy fölényes lesz. Majd ő megmutatja! Majd ő megmondja! Pléhkrisztus?...

És nem mondott semmit.

A lámpa körül aranyló béke — a pletykahordta viharok nyoma sincs, — az arcokon várakozó jószág, és a szemek felsütöttek, mint a nap.

Mert mit is mondhatott volna, hiszen menyasszonya már átölelte, hogy szólni sem tudott, csak éppen annyit, hogy:

— Megvan!... A lakást átalakítják... és még ebben az évben meg kell nősülnöm, mert kosztot nem tudnak adni.

*

De ez az este megmaradt emlékezetében, minden percében élesen kiformálva. Az öreg doktor végül is kizavarta lányát a konyhába, meghatott műpatáliával, felesége pedig csendesén könnyezett az asztalnál, míg egyszer csak szimatolni kezdett és arca egyszerre szigorú lett:

— Jézus! Ezek valamit odaégettek...

Aztán ott ültek a rendelőben az Após és a Vő, mert az öreg doktor becítálta, mondván, hogy a férfiaknak most külön megbeszélőnk van.

— Gyujtson rá, fiam.

Rágyujtottak és nézték egymást, az öreg veregette cigarettáját, holott nem volt azon egy szikra hamu sem.

— Hát igen... — mondta aztán, — hát igen... — és ezzel vége is volt a megbeszélésnek.

*

Azután csak képek, melyek úgy maradtak meg emlékeiben, mint meleg fellobbanó kiáltások.

Orgonaszó... égne a gyertyák... megcsókol egy fényes feszületet, melyet egy öreg kéz tart, gratulációs zürzavar... lakodalmi asztal és mindvégig feszült, csak emlékeiben kibontakozó boldogság.

Utoljára néz a vén tükörbe és alig ismeri meg azt a másikat.

— Hát emberek lettünk, öreg legény, azaz, hogy férjek?

Az a másik egy kicsit komiszkodik:

— Az első fellépés, fiam, az első fellépés...

S ebben a rángatózó kavarodásban először neveti el magát, önmagátalált nevetéssel:

— Eredj a fenébe!

*

Aztán elszakadt a kocsi a háztól, a tájtól, a kerttől, az almafáktól és elszakadtak egy kicsit önmaguktól is.

— A feleségem. Ez a lány itt mellettem, a feleségem. Tegnap idejöttem és azt mondtam: „Az Isten is egymásnak teremtett bennünket”.

— Szólt a zongora, amikor ezt a kislányt átfogtam, feszes, rózsaszín ruhájában és...

— Az Isten is... —

Isten?

— Azt hiszem, igen.

*

S az idő kövei maguk közé kapták a két embert. Megörölték a nász lobogását és összetörték az ellenkező gondolatok külön utait; sebeket adtak egymásnak, és megújult szerelemmel gyógyígtatták azokat, amikor az ökönyálás telefondrótok egyszer csak zengeni kezdtek, mint amikor a hajnal melengetni kezdi alattuk a síneket.

— Kis leány — duruzsoltak a drótok, — mindketten egészségesek.

Az öreg doktor döbbenet nézette a sürgönyt és önkéntelenül számolni kezdte a hónapokat — mert olyan hamar elröppent az idő, — de aztán meglegedetten zárta a fiókjába a nevezetes papírt.

— Rendben van. Ámbár hiszen koraszülött is lehetett volna, ami az első gyerekeknél előfordul. Furcsa ugyan, hogy többnyire csak az elsőknél, de erről még nem csináltak statisztikát, pedig érdekes lenne...

*

Furcsa hang a sürgönydrótoknak ez a hárfás zengése és — azt mondják — semmi közülük az üzenethez, amely bennük szalad. Többnyire bánatosan zúgnak, hiszen több is a bánat a világon, mint az öröm és az emberek már csak olyanok, hogy a rosszat — a nagyon rosszat — megtáviratozni muszáj, míg az örömet éppen csak hogy lehet, de nem muszáj. A drót azonban ezzel nem törődik; nem tudja mi szaladgál benne, csak zúg-búg és nem törődik azzal se, ha ilyen hírek mennek:

— Apuka azonnal jöjjön, tüdőgyulladás.

— Holnap érkezünk — kopogtak vissza a drótok és ezen a napon szokatlan zengést műveltek, ámbár hiszen tavasz volt és böjti szelek nyargaltak a hegyhátakon és a hónyomta, aszottfüvű legelőkön.

— Meggyógyul?

— Fiam, én nem vagyok Isten. Meggyógyul, ha a szíve kibírja.

És úgy látszott, hogy nem bírja ki. A napok mind nagyobb lázt hoztak és mind rosszabb szívet. Már alig beszélt, azt is csak ritkán.

A kert kivirágzott, a bokrok kizöldültek, bent pedig a szobában életre-halálra folyt a harc. Az öreg doktor néha elővette az injekcióstüt:

— A szívet segíteni kell...

Egyébként ült a kertben feleségével és nem szólt semmit, cigarettázott, kövér arca fáradt és sárga volt.

Egy reggel a beteg intett az urának s látszott rajta, hogy ez a mozdulat körülbelül minden ereje.

— Meg akarok győnni... — aztán ájulásba esett.

A doktor ideges lett és a homlokán kidagadtak az erek.

— Nem engedem meg! Semmiféle komédiát nem tűrök, semmi izgalmat, de nem is gyóntatják meg, hiszen kálomista...

Most már az anyós is közbeszót: Én nem vagyok katolikus, de ha gyónni akar, hát menjen, fiam. Nincs az a pap a világon, aki ezt megtagadhatná.

Nem is volt.

Tulajdonképpen nem is gyónás volt ez, csak töredék suttogás a fullasztó csendben, a cibórium koccanása s a férj arcán végigfolytak a könnyek, amikor letérdelt s fejét a tenyerébe hajtotta.

— Uram, ne vedd el!

Aztán csak ketten maradtak s az est árnyai döbbenetes nagyra nőttek a sarkokban.

*

Este a beteg altatót kapott s ettől elaludt, de a sok virrasztásban elaludt mindenki. A férj a szomszéd szobában vergődött nehéz álmokban és elmúlt már éjfél, amikor kicsattant az ajtó s anyósa tántorgott be:

— Meghalt! Keljen fel, meghalt...

Berohantak. A beteg fejénél égett a lámpa, a mozdulatlan arc nyugodt volt és karjai a takarón, mint az ólom.

— Kicsi! — kiáltotta valami rekedt hördüléssel.

A beteg kinyitotta szemét és látszólag csodálkozott a lenge társaságon, még egy kicsit mintha el is mosolyodott volna.

— Olyan jól aludtam, miért vertek fel? És Apuka... — apjára nézett, azzal újra lecsukta szemét.

Az öreg doktor keze reszketett, amikor lánya pulzusát óvatosan kitapogatta és meghömrögte.

— A krízis elmúlt! Hagyjátok aludni...

S amíg átmentek a másik szobába, újra összeszedte magát.

— Mit rémitgeted az embert? — támadt feleségére.

— Olyan mozdulatlan volt, nem is lélegzett...

— Azért nem kell kiabálni...

— Jól van — mosolygott az asszony szemét törölgetve, — de most már húzd fel az alsónadrágod másik szarát is, vagy vesd le az egészet.

*

Megint egy év. A sürgönydrótokon szalad az idő, az árnyékok körbejárnak, az óramutatók összerakják a napokat, s a napok szétfolynak a hetek és hónapok országútján.

— Apátok betegeskedik — jött a levél s a fiatalok utaznak. Egy-egy ismerős tájnál megszólalnak:

— Emlékszik?

És elgondolkodnak és nem a tájra gondolnak. Végre az asszony kiböki:

— Apukának nem szólunk, ugye?...

A férfi megvonja a vállát:

— Én nem szólok.

— Milyen beteg voltam, ugye?... Talán nem is szabadna.

— Ahogy az Istent akarja! — tör ki a férfi és kinéz az ablakon.

mert most mást kellett volna mondani, és szidja magát, hogy még mindig tétova és lagymatag.

— Szóval az öregektől felutazunk Pestre — folytatja az asszony, — rendbetétem magam, aztán két-három év múlva nem bánom... jöhet a fiú...

A férfi hallgat. A vonat kattog, s a kattogásban tagadás van:

— Nem... — nem-nem... — nem...

Az öreg doktor ráncos arcán sárga a bőr, nem cigarettázik, nehezen beszél.

— Bizony, fiam, nem sok van vissza. Orvos vagyok, hát tudom.

— Majd megsegíti Apukát az Isten...

Az öreg keserű lett egy kicsit.

— Ne felejtse el, fiam, hogy én ki vagyok közösítve...

— Ami nem egészen úgy van, mert a lánya katolizált. Az ok egy része megszűnt...

Az öreg elgondolkodott.

— Nem is buta gyerek maga, fiam és — ha ez maguknak megnyugvás — majd beszélék a pappal. Nagyon rendes kis káplánunk van, — és jókedvűen totyogott át a rendelőbe, ahol egész délelőtt fiókjait rakosgatta.

— Béküljön ki az öreg úr a maga vallásával — mondta a fiú anyósának, — ez is hozzájárul, hogy összeszedje magát.

— Igaza van, fiam, de most hívják ebédelni.

Az öreg doktor azonban már nem ebédel. Íróasztala rendben, a kulcs még himbálódzik a záron, helyén a kopott sztetoszkóp és ő arcra borulva az asztalon, nyugodtan, mintha aludna.

*

Temetés után Pestre készülődnek a fiatalok. Az asszony könnyes szemmel jár-kel a rendelőben és minden mozdulatában azt a régi kislányt idézi, azt a rózsaszínruhásat.

— ... ezt neked hoztam és most takarodj a szemem előtt...

Mondta ezt valaki?...

A férj ott ül az íróasztalnál és tétován kihúzza a középső fiókot. Néz, néz, az arca megrándul és a szeme elkerelkedik.

— Jöjjön ide!

A nagy fiók egészen üres s a fiók közepén ott van egy régi, elsárgult, agyonforgatott, kis diák-imakönyv.

Halálos, kusza, vágató csend, mintha a szomszéd szobában még ott lenne a ravatal, mintha az öreg doktor ordítana valahol, mert valaki nem akar gyereket, mintha az egész világ reszketve várná ennek a filmnek homálybaszakadó, felszabadult végét.

Az asszony falfelhér, kinyújtja kezét és megcsókolja a foszlós kis könyvet. A férfi fölkel nehézkesen és súlyosan, mintha most végleg talpra állt volna.

— Nem megyünk sehova. Haza megyünk!

Az asszony forgat a könyvben, aztán felnéz.

— Ne kiabáljon, Szívem, én is azt akartam mondani.

KÉRDÉSEK ÉS TÁVLATOK

E rovat írója, akinek gondolkodására a francia pozitivizmus nyomtára bélyegét, mindig fenntartással és bizonyos kétkedéssel nézett általában a csodák és különösképen a titokzatos erőknek tulajdonított, ú. n. *okkult jelenségek* felé. Ebben a magatartásában csak erősítették a sűrű leleplezések, amelyek a kísérleti személyeknek, sőt nem egyszer maguknak a kísérletezőknek tudatos, vagy tudattalan csalásait tárták elő. Abban viszont, hogy a teljes elvi tagadásra helyezkedjék, megint csak a tények akadályozták, köztük főleg az, hogy szakmájukban kiváló tudósok is akadtak, akik még tekintélyük kockáztatása árán is készek voltak tanuszkodni némely rejtélyes dolgok valósága mellett.

Nagy érdeklődéssel vettük így kezünkbe Wilfried Daim bécsi egyetemi tanár értekezését a *parapszichológiai* kutatások jelen állásáról. Parapszichológia ugyanis a lélektannak az az iránya, amely a lelki élet okkult jelenségeivel foglalkozik, Daim pedig már a bevezetőben jelzi, hogy csakis azokat az eredményeket kívánja szemügyre venni, amelyeket a legújabb vizsgálati eljárások is igazoltak. Mit tartsunk tehát az okkult jelenségeknek erről a csoportjáról? Mert a másik csoportba tudvalevően az *anyagi* világ okkult jelenségei tartoznak, mint a lebegő tárgyak, vagy a materializáció, s azokat már a *parafizika* tanulmányozza.

* * *

A közvéleményben legnagyobb hitlere kezdettől fogva a *telepátia* talált, vagyis az a jelenség, hogy *egy lelkiség a távolból hatást gyakorol egy másik lelkiségre*. A „lélek” szót itt a tudomány azért nem használhatja, ment rajta emberi lelket szokás érteni, már pedig telepátikus átvitelre ember és állat között is vannak esetek. Mi több, Daim kiemeli, hogy állatok nemcsak mint átvevők, hanem — sok valószínűséggel — mint küldők is szerepelnek.

Telepátikus jelenségekről alkalmasint valamennyi olvasónk hallott már, ha nem is szerezhették felőlük feltétlen bizonyosságot. Hol ne beszélnének például édesanyáról, aki megálmódta, vagy más módon megérezte fia halálát, és pedig abban a pillanatban, amikor a fiú a fronton valóban elesett? Általában a halál és a halálos veszedelem azok a mozzanatok, amelyekkel kapcsolatban az érdekeltek telepátikus jelenségekről tudósítanak. Ezeknek próbált utánajárni az angol lélektani kutatótársaság, a *Society for Psychical Research* is, amely elsőnek fogott hozzá a telepátia tanulmányozásához, még a múlt század utolsó éveiben. Jelentése, amelyet *Phantasms of the Living* címmel két vaskos kötetben tett közzé, *ténynek fogadja el a lelki távolbahatást*. A megvizsgált adatok azt mutatták, hogy a távolság kisebb vagy nagyobb volta egyáltalán nem befolyásolja az élmény erősségét. A közlés gyakran ölt jelképes formát, például kereszt jelzi a halált, úgy, ahogy ezt már ismerjük az álmok pszichoanalitikus megfejtéséből. A telepátikus látomások különben is nagy hasonlóságot mutatnak az álomhoz, még ha éber állapotban

lépnek is elő. Daim sajnálja, hogy ezeket a „szellemtudományos” módszerrel végzett kutatásokat nem folytatták tovább, hanem — a lélektan új irányának megfelelően — szinte teljesen a kísérletekre tértek át. Nekünk viszont, nem tehetünk róla, mindenképen rokonszenves ez a fordulat, még akkor is, ha az első tudományos kísérleteket indokolt kifogások érték.

Ezeket az első kísérleteket ugyanis ugyanabban a teremben és többnyire hipnotizált személyekkel végezték, már pedig nem vitás, hogy a hipnózis túlérzékenységet támaszt s főleg a hallást fokozza fel annyira, hogy a hipnotizált egyén olyan ráhatásokat is felfog, amilyeneket éber állapotban észlelni sem tudna. Vonatkozik ez a küldő személy önkéntelen és normálisan nem hallható szájmozdulataira is. Éppen ezért — állapítja meg igen helyesen Daim — az ilyen közelségi kísérleteknél tapasztalt jelenségek telepatikus természetét, ha a kísérleti személyek hipnotikus állapotban voltak, már az uőbbi körülmény miatt is kétségbe kell vonnunk. Minthogy pedig éppen „távolbahatásról” van szó, a távolságot elvileg sem szabad kikapcsolni.

Sarkalatos felfedezéssel jártak azonban *Neureiter* rigai egyetemi tanár kísérletei egy gyengeelméjű parasztleánnyal, akiben telepatikus tehetség nyilatkozott meg. A tíz éves gyermek alig tudott olvasni, csak lett nyelven beszélt és értett, szellemi képessége pedig a *Bühler—Hetzer*-féle „tesztek” szerint csak egy 4—5 éves gyermekének felelt meg. A figyelmet az terelte reá, hogy az iskolában, mielőtt a tanító vele együtt nézett az olvasókönyvbe, folyékonyan tudott olvasni, másként azonban nem. A legnagyobb érzékenységet anyjával szemben tanusította. *Neureiter* az anyával egész halkán olvastatott angol, francia, vagy latin szöveget, s a gyermek a szomszédos szobában sorra megismételte a szavakat, amelyeket sem anyja, sem ő nem értett. Fontos mozzanat még, hogy az anya értett németül, a gyermek nem. Amikor azután az anyának német szöveget adtak, a gyermek éppúgy utánamondta a számára érthetetlen szavakat, mint a többi esetben. Ebből vonta le *Neureiter* azt a döntő jelentőségű megállapítást, hogy telepatikus úton *nem a fogalmak, hanem a szököpek vitetnek át*. Ellenkező esetben ugyanis a gyermek a németnek megfelelő lett szavakat mondogatta volna. Később sikerült az anya helyett *Neureiter*nek magának is küldenie, és pedig akkor, amikor véletlen folytán rájött, hogy a küldésnek nem szabad feszült figyelemmel és kifejezetten tiszta tudattal történnie, hanem csak „felületi”, illetve „széltudattal”, ahogy azt a lélektan *Morton Prince* nyomán nevezi.

Az a felfedezés, hogy az átvitelnél nem gondolatokról, hanem *képtartalmakról* van szó, egyszeriben megmagyarázza a spontán telepatikus esetekben gyakori jelképes értesülést. Arra, hogy gondolatok is átvitetnének, még nincs semmi bizonyíték.

Most pedig lássuk a távolsági kísérleteket. *Brugmanns* és *Heymans* professzorok a groningeni egyetemen a kísérleti személyeket különböző emeleteken dolgoztatták. *Konstantinides* athéni professzor 1930-ban a telepatikus jelenségek vizsgálatának negyedik nemzetközi kongresszusán olyan kísérletekről számolt be, amelyeket egyfelől Athén, másfelől Varsó, Páris és Bécs között sikerrel folytatott. Módszerben egyoldalú, de igen ter-

jedelmes vizsgálatokat végzett *Rhine*. Ez az amerikai professzor 25 figurát adott kísérleti személyei elé, amelyeket másokra át kellett vinniök. Öt különböző figurát használt, mindegyik tehát ötször ismétlődött a sorozatban. A figurák egymásra következését a küldő kísérleti személy tet-
szése szerint választotta meg. Az átvevőnek előbb le kellett jegyeznie benyomását és csak ezután jegyezhetette fel a küldő is a figurát, amelyet továbbított. Az átvevő mindig ismerte az öt lehetőséget, úgy hogy véletlenül is eltalálhatta a helyeset. A kísérleteknek tehát azt kellett fel-
deríteniök, hogy a találatok száma hosszú sorozatokon át *felülmúlta-e és mennyivel múlta felül a valószínűségi számot*. *Rhine* a valószínűségi számok alapján azután *kétségbeyvonhatatlanul beigazolta a „tisztá telepátia” létezését*.

A kísérleti személyek először másfél méter távolságban ültek egymástól, spanyolfallal elválasztva. Bár nem voltak hipnotizálva, *Rhine* egy rendkívül lármás villanylegyezőt járatott, amely minden más zörejt magába nyelt. Azután fokozatosan növelte a távolságot, előbb több szó-
bára, végül 400 kilométerre. Némelyik kísérleti személynél a távolság növekedésével csak emelkedett a találatok száma, ami megerősíti azt a már említett megállapítást, hogy a telepátikus jelenségekre a távolságnak nincsen befolyása.

Maga *Daim* is végzett érdekes kísérleteket a bécsi egyetemen. Többek között sikerült igazolnia azt, hogy telepátikus úton *álmokat is lehet gerjeszteni*.

Összefoglalva tehát, a tudomány mai álláspontja az, hogy a *lelki-ségnek lelkiségre való távolhatását ténynek kell tekintenünk*.

* * *

Az okkult lelki jelenségek közül a legalaposabban és gondosabban eddig az ú. n. *világoslátást (clairvoyance, Hellsehen)* tanulmányozták. Az angolszászok mintegy három millió kísérlete mellett német vizsgálá-
tok is nagy számban állnak rendelkezésre. Ami magát a jelenséget illeti, már a múlt században beszéltek, hogy egyes emberek a *külvilág tárgyait az ismert érzékelések hiányában is észlelni tudják*. Ha például a tárgy egy zárt dobozban van, a világoslátó akkor is körülírja, vagy megnevezi. Minthogy itt mechanikai-fizikai magyarázatot semmiképp sem lehetett adni, a jelenség különösen magára vonta az érdeklődést. A tudományos kutatást azonban sokáig nehezítette, hogy előbb meg kellett találni a kísérleteknél a *telepátia kizárásának* lehetőségét. Mert hiszen ha a kísér-
let végzője tudja, hogy mi van a lezárt dobozban, akkor ezt a tudását telepátikus úton is átviheti a kísérleti személyre. Olyan eljárást kellett tehát készíteni, amely a kísérleti személynek senki által nem ismert dol-
gokat ad fel észlelésre, a bemondások azonban mégis könnyen ellenőriz-
hetők. A megoldás akként sikerült, hogy *maguk a tárgyak ismertek ugyan, de egymásra következésük merőben ismeretlen*.

MacDougall vezetésével, 1930-ban kezdődtek meg ezek a kísérle-
tek az amerikai *Duke*-egyetemen. Csakhamar belevonták a már említett *Rhine* kutatócsoportját is. Huszonöt lapból álló kártyacsomókkal dol-

goztak. Ötféle kártya volt, úgy hogy mindegyik kártya ötször fordult elő a csomóban. Azt azonban, hogy a kártyák a keverés után *milyen sorrendbe* verődtek, senkisé tudhatta. A kísérleti személynek, aki spanyolfallal elválasztva ugyanannál az asztalnál ült, mint a kísérlet vezetője, sorban meg kellett neveznie a kártyákat, amelyek hátlappal feküdtek csomójukban a kísérlet vezetője előtt. Ez a kártyákat a bemondás után leemelte a csomóról és anélkül, hogy megfordította volna, sorban az asztalra rakta. A csomó elfogytával felfedték a kártyákat és ellenőrizték a bemondásokat. A kártyacsomó összetétele miatt a találatok számtani valószínűsége átlag öt volt. Hogy tehát szerencsés véletlenről se eshessék szó, a találati többleteknek nagyon hosszú sorozatokon át kellett ismétlődniök. Voltak esetek, amikor a kísérleti személy 25 találatot is elért, vagyis mind a 25 kártyát pontosan megnevezte. Amerikai és angol kutatók serege erősítette meg azóta Rhine-eredményeit, és pedig azonos, vagy igen hasonló kísérleti eljárások nyomán.

A Duke-egyetem parapszichológiai laboratóriuma éveken át szinte kizárólag ennek az érzékenküli észlelésnek kutatásával foglalkozott. Külön valószínűség-számító matematikust alkalmaztak az eredmények statisztikai feldolgozására. *Kétségbevonhatatlanul beigazolódott, hogy a világlátás valóban létező jelenség.*

Erdekesen egészítik ki MacDougall és Rhine munkáját azok a kísérletek, amelyeket hasonló, de nem annyira egyoldalúan matematikai módszerrel Hans Bender végzett a bonni egyetemen. Bender olyan kártyalapokat használt, amelyeken betűk voltak, s a találatok számbavétele mellett a kísérleti személyek *alanyi élményét* is vizsgálta. Kiderült, hogy a világlátás folyamatában az alak észlelésének módja hasonló az érzéki észlelés folyamatához, amikor ez a látóérzék *küszöbterületén* megy végbe. Kezdetben ugyanis a kísérleti személy nem ismeri fel tisztán a betű alakját. A „K” betűnél például előbb valami szögletesről beszél, azt is mondja, hogy olyan, mint a „B”, s csak bizonyos tétovázás után dönt a „K” mellett. *A világlátó tehát a belső képszerű benyomás változását éli át.* Megfelel ez annak a természetes folyamatnak, amikor a betű sötétben van és csak fokozatosan világosodik meg szemünk előtt. Bender tehát — állapítja meg Daim — egy nem jelentéktelen pontban kapcsolatot fedett fel az érzékenküli világlátás és az általános pszichológia között.

Legutóbb Ausztriában is jelentkeztek parapszichológiai kérdésfelvetések, bár inkább a szakpszichológia körén kívül. Így az innsbrucki elmegyógyászati klinika vezetője, Urban professzor, elmebetegeken próbálta ki a Rhine-féle eljárást. A kísérletek száma még nem nagy, de azt máris meg lehetett állapítani, hogy elektromos ütés után és narko-analízis alatt a kísérleti személyek legnagyobb részénél észrevehetően emelkedett a világlátási találatok száma. Ez a terapeutika tehát — Urban véleménye szerint — kedvezően befolyásolja a világlátási képességet.

A nagyközönséget persze a világlátással kapcsolatban az izgatja leginkább, hogy *lehetséges-e és tudományosan igazolható-e a jövőbelátás?* 1940-ig mintegy 200.000 kísérlet eredményét hozta nyilvánosságra Rhine. Elgondolása ez volt: ha valaki a jövőbe tud látni, akkor meg kell

tudnia mondani, hogy milyen egymásutánban fognak feküdni annak a kártyacsomónak a lapjai, amelyet még csak ezután kevernek meg. Első időben Rhine laboratóriumában a bemondás után kézzel keverték a kártyákat, később a gépi keverésre tértek át. Ezek a kísérletek is sikerrel jártak. Daimnak azonban nincs tudomása arról, hogy párhuzamos és messzebbmenő kísérletek másutt is történtek volna. Mindenesetre hiányzik még ezen a téren egy olyan európai stílusú ellenmódszer, mint amelyet Bender a térbeli világoslátásra vonatkozóan kidolgozott.

Fölöttébb hangsúlyoznunk kell azonban, hogy az időben való bekövetkezések előrelátása csak mechanikus — kártyakeverés — vagy vitális és nem-szellemi természetű folyamatok határára belül nyert igazolást, olyan körben tehát, ahol nincs helye semmiféle szabadakaratú elhatározásnak. Amit viszont a nagyközönség a világoslátóktól remél, az rendszerint az emberi sorsok megjövendölése. Itt azonban a világoslátásnak már elébe kellene vágnia a szabadakaratú aktusok végtelen tömegének. Ennek lehetőségére a kísérletek során nem merült még fel semmi bizonyíték.

* * *

További nagy kérdés: befolyásolhatjuk-e tisztán pszichikai úton az anyag mozgását? Daim a Duke-laboratórium ezirányú kísérleteit tekinti a parapszichológiai kutatás legfontosabb eseményének.

A már lefolytatott több százezer kísérletnek lényegében a következőkre kellett felelnie: el lehet-e érní tisztán az akarat megfeszítésével és ráirányításával, hogy az eldobott játékkocka a kívánt lapra essék? Meghagyták a kísérleti személynek, összpontosítsa akaratát arra, hogy eldobás után a kocka alsó lapja az ötös legyen. Amikor azután az eredmény már első induláskor észrevehetően túlhaladta a számtani valószínűséget, tökéletesítették az eljárást. A kézzel rázott dobócsészét géppel váltották fel. Fokozatosan emelték a kockák számát, a kezdeti kettőről 96-ra. A kockák nagyságát és súlyát is variálták.

Mindezekután megállapították, hogy a „pszichokinetikai hatás” korántsem akkor a legnagyobb, amikor a legkevesebb a kocka. A ráhatás tehát független a kockák számától. A kockák nagysága és súlya is közömbös. A valószínűségen túlmenő többlet azonban kisebb és soha nem ér el olyan végtelenen jó eredményt, mint amelyet a telepátikus és a világoslátási kísérleteknél feljegyeztünk. „Eddig azonban — írta Rhine 1937-ben — nem akadt hivatásos statisztikus, aki eredményeinket kétségbe vonta volna.” S e tekintetben a helyzet Daim szerint máig sem változott. Rhine kockakísérleteit Hollandiában és Angliában is sikerrel ismételték meg. Azt tehát, hogy közvetlen pszichikai befolyást lehet gyakorolni mechanikus mozgások menetére, ma már tudományosan is igazoltnak kell vennünk.

* * *

A tények ilyen megrögzítése után rátér Daim azokra az elméletekre is, amelyeket eddig a parapszichológiai jelenségekhez fűttek. A telepátiát kezdetben valami „agyhullámokkal” próbálták magyarázni, amelyeket közelebből még nem ismerünk. Az elektromágneses spektrum sugarai-

nak legnagyobb részét sorbavették már ennek a feltévésnek alátámasztására. A nehézség azonban ott van, hogy az agyvelő eddig ismert elektromos folyamatai rendkívül csekély energiát fejlesztenek s ez az energia is a távolság négyzetének arányában csökken. Háromszor nagyobb távolságban tehát az energia az eredetinek már csupán egykilencede. Ezzel szemben a telepátikus jelenségeknél a távolság semmi különösebb szerepet sem játszik. Mindazonáltal — mondja Daim —, ha a telepátiát, mint jelenséget, önmagában szemléljük, valami fizikai magyarázat lehetőségét szem előtt kell tartanunk.

Am egészen más a helyzet a térbeli *világoslátásnál*. Minthogy ugyanis a tér és a távolság itt éppoly kevésbé számít, mint a telepátiában, a fizikai magyarázatok merőben kilátástalanok. Ahhoz, hogy ilyen magyarázatra gondolhassunk, fel kellene tételezni, hogy a tárgyak gömbhullámokat bocsátanak ki és pedig nagy áthatoló erővel bíró olyan sugarakat, amelyek jelentősebb energiavesztés nélkül járnak be a térbeli távolságokat, s fel kellene tételezni az emberi testben is egy eddig ismeretlen felfogó berendezést. De még a legmesszebb feszített feltevés mellett is maradna egy megoldhatatlan rejtély. Ez pedig az, hogy a kísérleti személyek a találati eredmények csorbulása nélkül megadták a kártyák sorrendjét akkor is, amikor azokat a keverés után egy csomóban hagyták. Már pedig a feltételezett sugaraknak egymást keresztül-kasul kellett volna járniuk s együttesen olyan benyomást kelteniök, amelyben a részletek nem választhatók külön. S nyilvánvaló, hogy az időbeli világoslátás még kevésbé tűr fizikai magyarázatot, mint a térbeli.

A *pszichokinetikai* jelenséggel kapcsolatban meg sem próbálkozott senki fizikai elmélettel. Mert hiszen nem képzelhető el fizikai erő, amely — ha az eddig igazolt szerény keretekben is — tömegtől, számtól és súlytól függetlenül működhetnék.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy az eddig tudományosan is kutatott parapszichológiai jelenségek minden valószínűség szerint szoros összefüggésben állanak egymással. Így *Rhine* kísérletei azt mutatják, hogy a világoslátás képességével bíró személyek zömét a telepátiához is jól lehet használni. A kísérleti személyeknek csak kis töredéke az egyoldalúan tehetséges. Mindezekből tehát elhamarkodás nélkül odakövetkeztethetünk, hogy az *okkult jelenségek tudományos kivizsgálása a legújabb bizonyítékokat szolgáltatja a lélek valósága mellett*. Lelken azonban — hangsúlyozza Daim — nem szabad többet érteni, mint egy téren kívüli metafizikai elvet.

Az eddigi parapszichológiai kutatásokat így a kísérleti tudomány merész előretörésének tekinthetjük a lélek körébe. Lényegesen bonyolultabb azonban a kérdés, ha az ekként bebizonyosodott képességeket be akarjuk iktatni a lélek ismert rétegeibe. Vajon az *értelmi lélek* rétegbe tartoznak-e, vagyis a különlegesen szelleminek körébe? Ez nagyon valószínűtlen. Láttuk ugyanis a telepátiánál, hogy csak a képtartalmak átvitele nyert bizonyítást és nem a gondolatoké. Ha pedig a telepátia első sorban szellemi folyamat s így különösképen emberi sajátság lenne, akkor a képátvitellel szemben a gondolatátvitelnek nemcsak egyáltalán sze-

repet, de legalább is a nagyobb szerepet kellene vinnie. Egy másik figyelemzavaró mozzanat, hogy a telepátikus és a világlátási élmények mindig az álomszerűvel szövődnek össze. Az ilyen teljesítmények létrejötte és mértéke különösen függ a hangulati és érzelmi állapotoktól és csak csekély fokban vethető az akarat befolyása alá. Mindkét jelenségnél inkább a „valami”, mint az „én” működik. Ha most még azt is hozzávesszük, hogy állatok is felfognak telepátikus küldéseket s valószínűleg maguk is küldenek, akkor mind nyilvánvalóbbá válik, hogy ezeket a nem-normális képességeket az ember *alsóbb természetébe* kell utalnunk. Az „alsóbb” kifejezésnek persze nincs itt semmi kicsinyítő jellege. Hogy a parapszichikai hatóerők az ösztönszerűvel, az élet őselemeivel állnak rokonságban — mondja Daim —, mindenkinek szemébe ötlük, aki már dolgozott ezen a területen.

Mindezek az elméleti megállapítások — mint Daim is elismeri — elég határozatlanul hangzanak, de így is jelentősek. Maga Daim is összefoglalja azonban értekezése befejező részében a tárgyalt jelenségekre vonatkozó nézeteit. Szerinte az emberi természetnek vannak képességei, amelyeket csak egy *térenkívüli*, bizonyos értelemben és egyelőre még korlátozott értelemben *időnkívüli és az anyagtól is viszonylag független* elvvel magyarázhatunk. Ezeknek a képességeknek helyét az *emberi léleknek az állati lélekkel közös rétegében* kell kijelölnünk. A telepátia rendkívül bensőséges, az érzékektől független viszonylehetőségre utal az ember és legalább is a magasabb állatok között. A világlátás olyan képességről tanuskodik, amely az ismert érzékektől függetlenül juttat észleléshez a tárgyi külvilág felől, s az is bizonyos, hogy ezek az észlelések a *szervetlen világot* illetően jövőbeli bekövetkezésekre is kiterjedhetnek. A pszichokinézis végül lehetővé teszi, hogy az anyagra közvetlen lelki hatás gyakoroltassék. Íme, ez minden, amit a tudomány az okkult lelki jelenségekről eleddig mondhat.

Mihelics Vid

„A keresztények Istene nem csupán a geometriai igazságoknak és az elemek rendjének alkotója; ez a pogányok és az epikureusok része. Nem is csupán az emberek élete és javai fölött virrasztó gondviselő, hogy azoknak, akik imádják, szerencsés hosszú életet adjon; ez a zsidók része. Ábrahám Istene, Izsák Istene, Jákob Istene, a keresztények Istene a szeretet és vigasztalás Istene, olyan Isten, aki betölti azoknak a lelkét és szívét, akiket birtokol, olyan Isten, aki bensőleg megérinti velük nyomorúságukat és végtelen irgalmasságát, aki egyesül velük lelkük mélyén, aki áthatja lelküket alázatossággal, örömmel, bizalommal, szeretettel, s aki képtelenné teszi rá őket, hogy rajta kívül más célt szolgáljanak.”

Pascal

SZEMLE

EMMANUEL MOUNIER

A katolikus gondolkodás a maga egyetemessége ellenére is ki tudja fejezni korok és tájak egyéni színeit s felelni igyekszik az idők által felvetett kérdésekre. Eppen ezért érdekesek azok a katolikus gondolkodók, akik tájak és korok által felvetett sajátosság kérdésekkel viaskodnak. Ilyen bölcselő halálának híre érkezett most hozzánk, Emmanuel Mounier, az „Esprit” alapítója és szellemi vezére, a keresztény perszonalizmus franciaországi képviselője, ez év márciusában, 45 éves korában meghalt.

Mounier Grenobleban született s ősei között nyilvánvalóan akadhattak az északi népcsaládhoz tartozó elődök, mert ő maga szőke, kékszemű, erőteljes testalkatú férfi volt, aki már fiatal korában erős érzéket áruolt el a filozófiai spekuláció iránt. Huszonhét éves volt, amikor megindította folyóiratát, az „Esprit”-t. Az akkor még teljesen ismeretlen írónak addig csak egyetlen füzetet jelent meg „*La Pensée de Charles Peguy*” címmel s ez elárulja, hogy a kereszténységhez hű maradt szocialista író magatartása és gondolkodása mely nyomokat hagyott a lelkén. Mounier folyóirata körül valóságos hívők és hitetlenek gyűltek össze. Az új folyóirat körül csoportosuló értelmiségiek legfontosabb feladatuknak tartották a személyiség szuverénitásának és szabadságának védelmét a spanyol fasizmus és a német nemzeti szocializmus árnyékában. Mounier köre és folyóirata hamarosan a francia intellektuelek egyik megbecsült irányzatává vált. A német megszállás alatt Mounier internálótáborba került, ahonnan csak tizennégy napos éhségstrájk után szabadult meg, majd bíróság elé állították. Végül is kiszabadult s az ellenállási mozgalom táborában érte a háború befejezése. Páris felszabadulása után az első lapok között ismét megjelent az „Esprit”,

amelynek szellemi vezére a legelső tekintélyek egyikévé vált — párt és hatalom nélkül. Ezt a tekintélyt azonban nemcsak hazafiságához és meggyőződéséhez hű magatartásával szerezte, hanem írói alkotásaival is. Ezekben főkről-fokra kifejlesztette szemléletének alapelveit. Az 1934-ben megjelent „*Revolution personaliste et communautaire*”, a két évvel későbbi „*Manifeste au service du Personnalisme*”, a háború viharáiban született „*L’Affrontement chrétien*” című művei már kibontakoztatták gondolatait s a francia perszonalista irányzat legelismeretebb képviselőjévé avatták. Amíg még most négy éve megjelent művének is újra fel kellett vetnie a kérdést: Qu est-ce que le personnalisme? — Mi a perszonalizmus?

Nem is meglepő, hogy Mounier újra meg újra tisztázni akarta ezt a kérdést. Hiszen a perszonalizmus képviselői — így ő maga is — tagadják azt, hogy a perszonalizmus zárt filozófiai rendszer.* A perszonalizmus voltaképpen csupán magatartás és hívei között Európa nyugatán éppúgy találhatók katolikusok, mint liberálisok, kommunisták vagy egzisztencialista filozófusok. Ellentétes metafizikai alapelveik ellenére összeköti őket az emberi személy értékébe, szuverénitásába vetett hitük és az a meggyőződésük, hogy ez az összekötőkapocs elég erős az ember javáért folytatott közös küzdelemhez. Mounier is ezt a magatartást vallotta. Nemcsak *homme d’esprit volt*, hanem méginkább *homme de bonne volonté*, aki hitt abban, hogy a keresztény tanításból kiformalódott örök emberi ideál a változó történelmi korokban és társadalmi helyzetekben közös erőfeszítésekre tudja sarkalni a legkülönbébb gazdasági és társadal-

* Lásd a Vigilia 1949. évi májusi számában (XIV. évf. 5. sz.) „Mi a perszonalizmus” című közleményt.

mi eszményekért küzdő elemeket. Ezért tudott együttműködni más világnézetű intellektuelekkel, ezért vívott „ke-mény, de testvéri vitákat”. „Forradalmárnak és szocialistának vallotta magát s mint Peguy, szerette a szegényeket, a banlieue népét, ezért fordult szembe azzal a kapitalizmussal is, amely szem elől téveszti és elsorvasztja az emberi személyiséget.

Ez a tisztaszívű és jóakarató férfi úgy látta, hogy a nyugateurópai váltság mélyén az ember önmagáról alkotott felfogásának válsága rejlik s éppen ezért küzdött a személyiség fogalmának tisztázásáért és az ember mi-voltának új értelmezéséért. A perszonalista dialektika tolvajnyelvén kifejezett gondolatainak lényegét talán úgy lehetne megfogalmazni, hogy semmi sem fontosabb, mint éppen a létbe állított ember benső tartalmának kifejlesztése és csak az emberi személyiséggel való viszonylatban értékelhetjük helyesen az eszméket, a dolgokat és az értékek világát is. Éppen ennek a szemléleti magatartásnak a következményeként a francia társadalom kohójában élő gazdasági és szellemi problémákat sem racionalista vagy idealista módon szemlélte, mint az ember felett lebegő eszméket és gondolatokat, hanem a konkrét történelmi helyzetben élő ember személyiségével való vonatkozásban. Úgy vélte, hogy „a személytelen dolgok”, „a félig személyes eszmék és értékek” mind túlhaladhatók, mert ezek nem végérvényes emberi célok a transzcendenciára kitérült személy, az ember számára.

Mounier e forradalmi magatartása közben azonban nem feledkezett meg arról, hogy maga a személyiség fogalma is alapvetően keresztény alkotás, s hogy éppen a keresztény bölcsélet volt az, amely finom eleműveletekkel szétválasztotta a magánvaló, a substantia fogalmát, a magának-való, a suppositum, a hypostasis fogalmától s megállapította, hogy csak az eszes magának való lehet személy, persona, s így a tevékenységek végső alanya. A személy pedig szükségképpen szellem, a szellem viszont szükségképpen

személy. Az „*Esprit*” szerkesztője szerint „a személyes élet a legragyogóbb kivirágzása az életnek, de már túl is lendül rajta”, vagyis megnyílik a transzcendencia felé. Éppen ez a kitárultság teszi az embert emberré. Am ez a transzcendencia felé való megnyíltság Mounier szerint titokzatos módon összefügg a mások felé való kitárultsággal és éppen ezért mindig élénken tiltakozott, ha perszonalizmusát individualizmusnak értelmezték.

Ennek a keresztény személyiség-felfogásnak a viszonylatában volt forradalmár és az időleges dolgok változásának elfogadója. A kereszténység szerinte éppen itt találkozik a forradalmi akarattal. Hiszen a kereszténység tudja a legjobban, hogy a földi dolgok, „a nem személyes dolgok” — ahogy a perszonalisták mondják — alá vannak vetve a mulandóságnak s a mindenáron való ragaszkodás az idő által túlhaladott formákhoz, keretekhez és történelmi képződményekhez nem igazolhatók e keresztény bölcséleti irány által. Az embernek túl kell haladnia a gazdasági és társadalmi rendszereket, sőt túl kell haladnia magának a kereszténységnek történelmi formáit is, hogy megnyíljen az emberi személyiséggel érintkező transzcendencia felé.

Bármily merészeknek hangozzanak is Mounier műzetei, ezek a gondolatok nem vitték herezisbe. A francia földön élő Mounier egyik legmeggrázóbb és legfájdalmasabb élménye ugyanis az volt, hogy észrevette a kereszténység hatásainak megfoggyatkozását. Feltette a kérdést: vajjon kifogyott-e a kereszténység világalkító ereje? Képtelen-e már arra, hogy megtermékenyítse a kultúrát úgy, mint azt századokon át tette. Mert Mounier, aki könnyen feláldozta a mulandót az emberi személyiség örök igényeivel szemben, sőt feláldozandónak tartotta a kereszténységnek azokat a történelmi formáit is, amelyeket szerinte a korszakok szellemi és gazdasági hatásai tettek reá, úgy érezte, hogy a kereszténység örök értékeinek át meg át kell hatnia a korszakokat és az idő

nyelvén kell beszélnie. Visszautasította azt a nézetet, hogy a kereszténység az örök értékek kedvéért elhanyagolhatja a kor problémáiba való belemélyedést. Éppen ellenkezőleg, tanúságot kell tennie a világban, nem tegetheti létét a világ mellett azon a címen, hogy nem e világból való.

Mouniernak, a most elhunyt katolikus bölcseletnek működése és gondolatcsövedéke alig érthető meg a súlyos belső válságokkal, ellentmondásokkal küzdő francia társadalom háttere nélkül, s így nincs mit csodálkozni azon, hogy gondolatai nem igen

leltek utat a magyar katolicizmus felé. A magyar katolicizmus egészen más kérdésekkel és feladatokkal állt szemben, mint a franciaországi, s így Mounier szellemi magatartása nem is találhatott olyan fogadtatásra, mint a maga hazájában. Kétségtelen azonban, hogy kort-ihető szelleme, amelyben korunk filozófiai aratatai Marxtól Nietzsche-ig az egzisztencializmusig sokszor oly tündöklő fényben villannak fel, az általános emberi, tehát katolikus igazságoknak is gazdag bőségét szórta széjjel.

ÉLET ÉS KÖRNYEZET

Az élet az élettelenről bizonyos aktivitás különbözteti meg. Állandó, részleteiben csak alig ismert kölcsönhatásban áll környezetével. Egészen általános, mindennapi tapasztalat, hogy a környezetéből kiszakított élőlény elpusztul. Gondoljunk például a szárazon vagy légüres térben tartott növény gyorsan bekövetkező halálára, s máris elég bizonyítékkal támogattuk fenti állításunkat.

Élet csak megfelelő környezetben lehetséges; ezt senki nem tagadja. Arra vonatkozóan azonban, hogy a környezet milyen hatással van az élőlényre, igen eltérők a vélemények. Szükségesebb irányzatokhoz tartozó biológusok arról beszélnek, hogy a környezetnek bizonyos ingerszerű szerepe van, mely mintegy kibontakoztatja a növényben szunnyadó „környezettől független potenciákat”. E növényfiziológusok alapján teljesen reális véleménye — tehát a környezettől független potenciák létének lehetősége — egyes merész fantáziájú laikusok számára elegendő kiindulási alapot nyújt ahhoz, hogy felvessék a kérdést, vajon nem igazolta-e a biológia, a környezettől független élet lehetőségét? Vizsgáljuk meg a dolgot egyszerű példán.

Mindenki látott már teljesen azonos környezetben két különböző növényt: mondjuk muskátli és petuniát. A két

növény ugyanazon összetételű földbe bocsátja gyökereit, azonos mennyiségű vizet és fényt kap, azonos hőfokon fejlődik, mégis különböző. Senki nem tévesztené össze a petunia kürtalakú virágját a muskátli virággal, vagy petunialevelet a muskátli közismert illatú levelével. Azonos körülmények — különböző élőlények. Ez csak úgy lehetséges, ha felvesszük a környezettől független potenciák létének lehetőségét.

A származástan hívei elvetik ezt a lehetőséget. Nézetük szerint a környezettől látszólag független potenciák évmilliókig tartó külső körülmények hatása alatt alakultak ki. Arra hivatkoznak, hogy az elmúlt geológiai korok növényvilága lényegesen szegényebb volt a mainál, továbbá, hogy a különleges és primitív formák között számos átmeneti alak található.

A fenti vélemény azonban — bármennyire is kétségtelen tényeken alapszik — sok kutató számára nem látszott elfogadhatónak. Véleményük szerint a kérdés eldöntésének egyetlen útja a kísérlet. Márpedig nyilvánvaló, hogy származástani kísérletet végezni nem lehet, másrésről az is nyilvánvaló, hogy a környezet egyetlen életfeltételét (hő, tápanyagok) sem lehet teljesen kiküszöbölni a nélkül, hogy az élőlény el ne pusztulna. Úgy látszott tehát, hogy a kísérleti döntésre való várakozás merő illúzió csupán.

Legújabbban azonban arról kezdenek beszélni, hogy egy egészen frissen felfedezett és általánosnak látszó életjelenség, az életritmus tüzetes analizisével közelebb juthatunk a kérdés eldöntéséhez kísérleti úton.

Vizsgáljuk meg, miről van szó.

Mindenki megfigyelhetett a növényvilágban bizonyos ritmust. Gondoljunk például az őszi lombhullásra és tavaszi rügyfakadásra, mely az évszakok szabályos váltakozásának megfelelően csaknem menetrendszerűen következik be. Első pillanatra magától értetődőnek látszik, hogy a hideg hatására lehull, sokan úgy képzelik, lefagy a fák levele. A növények finom belső szerkezetét kutatva kiderült azonban, hogy a jelenség nem ilyen egyszerű, hanem aktív élettévékenységgel kapcsolatos. Már jóval a hideg beállta előtt sajátos szövetek képződnek a levélnyel alapi részén, melyek a szó szoros értelmében elválasztják a levelet a szártól. Ha korai fagy jön közbe, a szóbanforgó szövet nem alakulhat meg, ebben az esetben egész télen a fán marad a levél, míg az új lomb le nem tojja. A kísérletek igazolták, hogy a leválasztó szövet képzéséhez hideg inger nem szükséges. Döntő bizonyítékot szolgáltatott az a tény, hogy az állandó, egyöntetűen meleg éghajlat alá vitt európai lombhullató fák az új környezetben is levetették levelüket, mégpedig ugyanolyan tizenkéthónapos ritmussal, mint eredeti környezetükben.

Úgy látszott tehát, hogy a lombhullató növények ritmusa a külső körülményektől független, endogén. Az általánosítás azonban kissé elhamarkodott lenne, mivel származástani alapon könnyen magyarázható a jelenség azzal, hogy az endogénnek látszó ritmus hosszú idő alatt külső körülmények kényszerítő hatására alakult ki. Klebs kísérlettel is igazolta, hogy egyik legnehezebben lombosodó fánk, a bükk korai rügyfakadásra készíthető tartós elektromos megvilágítással. Az a tény azonban, hogy ez az aktíválás különböző időkben más és más könnyedséggel zajlik le, arra utal,

hogy mégis csak beszélhetünk belső ritmusról.

A lehetőség, hogy a ritmust megszabó környezeti szituáció teljesen kiküszöbölhető, alkalmasnak látszott arra, hogy a környezettől független potenciák létét kísérletileg is igazolják. A második világháború utáni években, midőn a déli és északi félteke közötti tudományos kapcsolat újból megindulhatott, igen sok kísérletet végeztek ebben az irányban. Igazolódott, hogy a lombhullatáson kívül más jelenségek is ritmusan folynak le. Hogy csak egy példát említsünk, számos magon tapasztalták, hogy május-június hónapokban duzzadóképeségük sokkal intenzívebb, mint máskor. Grafikonon feltüntetve az eredményeket, hullámvonalhoz hasonló görbét kaptak.

Nagyobb érdeklődésre tarthatnak igényt azok a kísérletek és megfigyelések, melyek szerint a tizenkéthónapos ritmus a legelterjedtebb ugyan, de vannak hosszabbak és rövidebbek is. Az állandóan egyöntetű nedves klíma alatt élő *Amorphophallus titanum* nevű növény másfél esztendeig csak leveleket fejleszt, ezután hat-nyolchónapos nyugalmi idő következik, majd öt-hat hónapig tartó virágzás. A teljes ciklus tehát mintegy két és fél évig tart. Egyidőben azonos helyen mindenféle stádiumban lévő példány található, tehát a ritmus nem függ a környezettől.

Az ilyen nagyhullámhosszú ritmusok mellett többhavi, napi, sőt párórás ritmusokat is megfigyeltek. A napraforgó nevű közismert növény növekedését például fénytelen, állandóan azonos hőmérsékletű helyen figyelték. Azt tapasztalták, hogy a növekedésnek öt-hatórás ritmusa van, azaz a minden hat órában fellépő erős növekedést viszonylag gyengébb mértékű váltja fel. Karsten észlelései szerint a borsó tenyészőcsúcsában a sejtosztódások napi ritmust mutatnak. Borris háromórás növekedési ritmust figyelt meg a Coprinus nevű növényen.

A modern természettudomány nem elégszik meg a tények leírásával, hanem magyarázatukra törekszik. Bün-

ning szerint a fenti ritmusok nem hozhatók kapcsolatba külső körülményekkel, nem értelmezhetők filogenetikailag, hacsak oly módon nem, hogy a ritmusok a környezeti körülményeknek megfelelően szelektálódtak. Ez a feltevés azonban nem magyarázza a ritmusok létrejöttét. Ha a kérdés megoldásához közelebb akarunk jutni, vizsgálnunk kell azt a fiziológiai mechanizmust, amely a ritmusos változásokat lehetővé teszi.

A kutatók többsége anyagcsere-életani magyarázatokkal próbálkozik. Ismeretesek kísérleteik, melyekben tartalék tápanyagok felhalmozódásának megakadályozásával el tudták érni, hogy a ritmusos nyugalmi idő elmaradjon. Rubin vizsgálata szerint a lélekzés alkalmával felhalmozódott termékek (például szénsav) különböző életfolyamatokra gátló hatást gyakorolnak. A gátlás és a gátlóanyagok eltávolítása utáni gátlásnélküliség magyarázná a kutatók szerint a növekedéses ritmusokat.

Kritikával szemlélve a fenti magyarázatokat — bármennyire is rendelkeznek némi kísérleti alappal, — nem találhatjuk őket teljesen kielégítőnek. Talán mélyebben kell keresnünk a magyarázatot? Nem egy kutató szerint a ritmusos élet a protoplazma ősi sajátsága volna, éppúgy, mint a növekedés vagy szaporodás. E tudósok, köztük White is, arra hivatkoznak, hogy a jelenség egészen általános növények és állatok körében egyaránt, továbbá, hogy a növény egészéből kiszakított részleteken is megfigyelhető ritmus. Capilletti szerint a sárgarépa, White szerint a paradicsom gyökerének néhány sejtje mesterségesen tenyésztve is mutat ritmusos változásokat.

* * *

A növények életritmusának elemzése alkalmasnak mutatkozott arra,

hogy a környezettől független potenciák kérdését kísérleti vizsgálódás tárgyává tegyük. A rendelkezésre álló adatok alapján sokan hirdetik, hogy ilyen potenciák léte beigazolódott. Bár fejtegetéseink nem tartanak igényt teljességre, mégsem mellőzhetjük a kérdés más oldalról való megvilágítását.

Az alkalmazott növényélettan leg-súlyosabb problémái közé tartozik, hogy kultúrnövények tenyészteti idejét megrövidítse, s ezáltal alkalmassá tegye őket hidegebb éghajlat alatti termesztésre. Az életciklus megrövidítése tulajdonképpen a ritmus megváltoztatását jelenti. Köztudomású, hogy különösen szovjet kutatóknak sikerült ezen a téren jelentős eredményeket elérniük (Liszenko, Kurzanoff). Bizonyos esetekben tizenkéthónapos ritmust nyolc-hónaposra redukáltak. Hasonló eredményekről számoltak be legutóbb Hollandiából is (Blauw, Luyten). A ritmus tehát nem teljesen merev, hanem bizonyos mértékig alakítható. Másrészt a ritmus is variál, épp úgy, mint ahogy nincs két egyforma levél a fán. De Bruyn és társai negyvenkét bükkfát vizsgáltak tíz esztendeig, s azt találták, hogy ezek rügyfakadása nem teljesen azonos időben történik, hanem szabályos állandóan visszatérő különbségek vannak.

Egyesek szerint a ritmus megváltoztatása csak a variáció közének határain belül mozoghat, tehát a probléma lényegét (ritmus és környezet) nem érinti. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy ez a felfogás nem teljesen igazolt.

Még egy szempontot kell figyelembe venniük. Azt tudniillik, hogy „környezettől független potenciákról” beszélni már csak azért is elnagyolt feltevésen alapul, mivel szélsőséges külső hatások ezeket a potenciákat is elpusztítják.

Sz. M.

FILOZÓFUS — KÁRMELITA — VÉRTANU

Ebben a három szóban lehetne összefoglalni legrövidebben Edith Stein életrajzát. Nekünk talán nem mond semmit a név de szint és életet kap mindenütt, ahol ismerték: a német katolicizmus két háború közötti virágzó, majd üldözött korszakában; meg a filozófusoknak, még pedig mind Husserl híveinek, mind a neotomistáknak a körében.

A boroszlói szülői ház komoly, vagy inkább komor ótestamentumi levegője beleivódott Edith Stein csontjába, vérebe, idegeibe, egész lényébe. Régi zsidó családból származott. Apja korán meghalt, sok gyermeket hagyott hátra, akik közül Edith a legkisebb. A bibliai erős asszonyra emlékeztető, hallatlan energiájú anya vette kezébe a család irányítását. Ettől az irányítástól azonban éppen a legkisebb, a legkedvesebb gyermek függetlenítette magát, amikor egyetemi tanulmányai hatására s az anya nagy keresésére szabadgondolkodó, sőt ateista lett. Az igazságra éhes értelem előbb tabularását csinált. Szabadulni akart neveléstől, hagyománytól, szokástól, hogy felépítse világnezetét. Göttingában, Husserl professzor katedrája mellett találta meg azt, amire vágyott.

Nemcsak Husserl tanítása, a phaeonienologia új irányai s az emberi személyiség problémája volt rá nagy hatással, hanem az az egész kis kör is, mely a híres professzor körül kialakult. A legkülönbözőbb emberek voltak együtt ebben a baráti körben, volt köztük orosz, angol, francia, német, svájci, voltak zsidók, voltak pogány-keresztények. Másfél évtizeden belül valamennyi megtért, vagy a zsidóságból, vagy a látszat-kereszténységből. De ez később történt; egyelőre Edith Stein még csak buzgó növendéke a professornak. 1917-ben doktorál s amikor Husserl átteszi székhelyét Freiburgba, tanársegédje lesz. Sok híres emberrel, sok érdekes egyéniséggel találkozik ebben az időben. A legnagyobb hatást Max Scheler tette rá. Mély barátság fűzte a Husserl szűkebb

köréhez tartozó Hedvig Conrad-Martius asszonyhoz, akinek vakációiban sokszor volt vendége. Egyik ilyen őszi otthlé idején történt, hogy a vendéglátó Conrad-Martius házaspár könyvtárából találomra kiemelt egy könyvet és olvasni kezdte. Avilai Szent Teréz életrajza volt. Hajnalodott, mire a végére ért. Ahogy becsukta, azt mondotta: „Ez az igazság”. S ebben olyan bizonyos volt, hogy a közeli kisvárosban még aznap vásárolt egy katekizmust és egy miselkönyvet. Alaposan áttanulmányozta ezeket, résztvett a városka templomában egy szentmisén — mint maga mondja, akkorra már tudta minden szót, minden mozdulat jelentőségét — s azután bement az öreg plébánoshoz, hogy a keresztséget kérje. Érdekes teológiai beszélgetés indult meg ketjük között s a plébános meggyőződhetett róla, hogy Edith teljesen és alaposan ismeri a katolikus vallást és szándéka tiszta; így semmi sem állhat útjában a keresztségnak. Meg is történt 1922 újév napján; keresztanya jóbarátnője, Hedvig Conrad-Martius volt.

Freiburgba nem akart visszamenni, tudományos munkáját nem akarta folytatni, mind mélyebben és mélyebben akarta megismerni az igazságot, a kereszténység teljességét, vágyott csendre, visszavonultságra, vágyott a Kármel felé; de erről szó sem lehetett, hiszen még azt sem tudta, hogy anyja hogyan fogja elviselni a családát, hogy a legkisebb és legkedvesebb gyermeke újra hívő lett ugyan, de ezzel talán még távolabb került gondolatvilágától, mint amikor még szabadgondolkodó filozófus dolgozott Göttingában.

A csendet, visszavonultságot a speyeri domonkos apácáknál kapta meg, akik boldogan hívták meg liceumukba és gimnáziumukba tanárnőnek. Életrajzában, melyet későbbi kölni karmelita főnöknője írt meg, sok kedves adat van erről a speyeri tartózkodásról. Elmondják róla, hogy mindig

halk, szerény, visszavonult volt, nem volt viselkedésében semmi mesterkélt-ség. Növendékei rajongásig szerették, a nővérek egészen magukénak érezték. Tudományos munkája egyelőre szünetelt; de csak addig, míg bele nem kös-tolt Aquinói Szent Tamásba, aki egészen elbűvölte a volt Husserl-tanít-ványt. Kinyílt előtte az emberi értelem legmagasabb birodalma, értelme végre megtalálta, amit keresett.

Konverziója után hamarosan ráta-lált a liturgia útjaira, vonzotta őt is a nagy mágnes, a beuroni apátság, az lett lelkének igazi hazája; minden nagyhét, minden nagyobb ünnep ott találja hajnali négykor a Matutinum kezdetén. Raphael Walzer főpát volt a lelkiatyja: ő ellenezte legjobban Edith kolostorbalépését. Máshol van az ő hivatása — mondta, — talentu-mát nem szabad elásnia, hanem kama-toztatni kell. Fordítsa le Aquinói Szent Tamás könyvét, „De Veritate”, kommentálja a készülő Summa-fordí-tásokat, írjon cikkeket, tartson előadá-sokat. — A francia dominikánusok már régen felfigyeltek Edith Steinre. Meghívták Juvisyba, ahol sokszor ő volt a filozófiai viták vezetője.

Közben a nemzetiszocialista Német-országban megindultak a nagy válto-zások. Kiéleződött a harc a katoliku-sok ellen, s már mutatkoztak a zsidó-üldözés első jelei. A speyeri idill vé-get ért. Edith Stein egyideig Freiburg-ban dolgozott, majd Münsterbe került mint magántanár. Közben bejárta Sváj-cot, előadásokat tartott, sokat ír kato-likus folyóiratokba. Aquinói Szent Ta-másról szóló írásaiban mintha néhány vonással világosan papírra vetné előt-tünk egy nagy és komplikált épület alaprajzát. Kritikusai azt mondják Szent Tamás-fordításáról: német nyel-ven ilyen világosan, egyszerűen, a mai filozófia szókincsével még senki nem tudta kifejezni és élővé tenni a sko-lasztika nyelvét.

1933 tavaszán bezárult számára a nyilvános tanítás és szereplés lehető-sége, végre megtehetette, amire keresz-telése óta vágyott: beléphetett a Kar-melbe. Megjött lelkiatyja engedélye

is, és a kölni Kármel szeretettel tárta ki előtte kapuját. Mikor először járt itt „háztűznézni”, világosan felismerte hivatását. A kereszt ránehezedik a zsidó népre, s akik ezt megérik, ve-gyék ki részüket a kereszthordozásból. Úgy érezte, hogy Szent Teréz, aki első útmutatója volt, s akinek nevét a keresztségben neve mellé fel is vette, a Kármel felé irányítja.

Negyven esztendő, európai hírű fi-lozófus, országszerte ismert szónok és író, és olyan gyermeki egyszerűséggel adja át magát, mint egy első buzgal-mában szerzetbe lépett fiatal lány. A főnöknőn és mesterén kívül senki sem tudta, milyen tudományos híresség mosogat a konyhán, a többiek meg csak a házias erőnyeken mérték le egy jelölt használhatóságát. Edith kivirult a Kármel békéjében, az életmód nem törte meg, hiszen a világban sokkal szigorúbb életet élt, sokkal többet vir-rasztott, és sokkal erősebben böjtölt. Beöltözése napján, 1934 Jó Pásztor vasárnapján, virágbaborult az egész kölni Kármel. Jöttek a tisztelők, jó-barátok, egyháziak, világiak, megérke-zett Husserl távirata, eljött a beuroni főpát, ő végezte a beöltözés szertar-tását, s Edith fehér ruhájában olyan volt, mint egy ragyogó, boldog meny-asszony. Soror Teresia Benedicta a Cruce lett a neve, s ebben benne van egész élete.

Kármelita-életében nagy változást hozott a Provinciális rendelkezése. Azt kívánta, fejezze be megkezdett fi-lozófiai munkáit és folytassa irodalmi tevékenységét.

Kivételesen engedélye volt arra, hogy minden héten írhasson anyjának. A nyolcvanhárom éves öregasszonyt ez sem hatotta meg. Sohasem vála-szolt, így ő csak Róza nővére útján tudta meg az otthoni híreket. Pedig még kármelita nővérek is felkeresték az engesztelhetetlen öreg hölgyet, mert Boroszló közelében új ház alapításán fáradozott a kölni Kármel. Az ötesta-mentumi erős asszony hajthatatlan volt. Egyszer aztán felkerekedett és váratlanul meglátogatta az új Kármelt, s attól fogva válaszolt lánya leveleire.

Abban az órában és talán abban a percben halt meg, 1936 szeptember 14-én, mikor Edith megújította fogadalmát.

Az anyja halála szabaddá tette Rózát is, akit a vágykeresztség már régén kereszténnyé tett. A Karmel kártarta előtte kapuját, befogadta vendégnek, itt járult keresztsege után a karácsonyi éjféli misén az első szentáldozáshoz. Amilyen nyugtalanok voltak a külső körülmények, annyira bensőséges volt Soror Benedicta a Cruce élete 1937 és 38-ban. Megírja nagy művét: *Ewiges und Endliches Sein*, ki is szedik, de már nem jelenhetik meg. 1938 április 21-én teszi le örök fogadalmát. De a Karmel elzártágába is betört a külvilág. Szavazniok kellett s amikor számonkérték, hogy Dr. Stein miért nem szavazott, a felelet az volt: nem árja. Ezzel a zárda védőfalai is leomlottak Edith körül. Főnöknője védettebb helyre szerette volna vinni. Szilveszter éjszakáján átkerült Hollandiába, az echti Karmel testvéri közösségébe. Itt kezdte el Keresztes Szent János nyomán a *Kreuzeswissenschaften* írását. Echt sem nyújtott azonban számára biztonságot; jóbarátai Svájcba akarták vitetni. Edith azonban csak Rózával együtt volt hajlandó elfogadni a menedéket. Ez komplikálta és késleltette a dolgokat. 1942-ben Svájcban a Le Paquier-i Karmel már nyár elején várta őket. Maga Dr. Etter, a svájci szövetségi köztársaság elnöke siettetette a beutazási engedélyt. Most a kiutazásnál akadtak meg a dolgok. S a külső események egyre tragikusabbak. 1942 július 26-án hangzik el a holland püspöki kar tiltakozása a zsidók elhurcolása miatt, amire válaszul a náci hatóságok letartóztatják a zsidó származású katolikus papokat és apácákat. Augusztus 28-án, vasárnap délután két SS-katona jelent meg az echti Karmelban és elvitte Edithet is, Rózát is.

A kereszt tudományát Soror Benedicta már nem írta tovább, hanem élte és sugározta. Útját egy ideig nyomon lehet követni, a holland koncentráció

táborokig még eljuthatott az echti Karmel gondoskodása és szeretete. Azután néhány segélykérő levélke, még egy tüzenet a hágai svájci konzulátusnak, hogy szorgalmazza a kiutazás lehetőségét: utolsó segélykiáltás a drótsövényen túlról. Egyik örenek tanúságtétele szerint Benedicta nővér úgy járt a kétségbeesett emberek között, mint Isten anyja. Vigasztalt, gyerekeket mosdatott, ennielót szerzett, ápolott, mindenkinek mindene volt. Eleinte együtt voltak a szerzetesek, szerzetesnők, papság, — egyetlen zsidóeredetű családból például két trappista nővér, két trappista szerzetespap, egy trappista laikustestvér. Később homálybavész a sorsuk. Úgy hírlík, az egész tábor Lengyelország felé szállították, de már valamennyit rabruhában.

A borzalmak és bombázások éve kövekezett, a kölni Karmel is elpusztult. Az echti nővérek valóságos rémregény-sorozatát éltek át, miközben menteni akarták a Soror Benedicta írásaival telt zsákokat, gránátesőben, tűzben, sebesültápolás közben. 1945 márciusában végre rábukkantak az elrejtett kéziratokra, piszkosan, szakadtan, jégbefagyva; de nagyrésztük használható.

A háború után három ország Karmele és Edith Amerikába szakadt rokonsága mindent megtettek, hogy megtudjanak valamit sorsáról, de teljesen hiába. A sok kalandos hír tévesnek bizonyult. A valóság, úgy látszik, az, hogy az egész transzport Hollandiából Németországba került valamelyik Vernichtungs-lagerba, mert senki sem tért vissza közülük.

Amikor az echti zárda az elhurcolás harmadnapján az első életjelt kapta Soror Benedictától, az apácák versengve pakkoltak össze számára mindent, amire csak szüksége lehetett. Eközben szobájában megtalálták, holmijai közt, egy szentképre írva életfelajánlását népeért, a zsidóságért.

Sprenger Mária Mercedes

A GYERMEK ÉS A FILM

Fenti címmel az angol, katolikusok hetilapja, a „The Tablet” közölt rendkívül figyelemreméltó cikksorozatot. A cikkek nagy részét Henrietta Bower írta, aki egyedüli katolikus tagja volt annak a vegyes bizottságnak, amelyet az angol közoktatásügyi és belügy-minisztérium együttesen alakított különböző gyermekvédelmi intézmények, jogászok, pedagógusok és orvosok megbízottaiból. A bizottság feladata az volt, hogy alapos megfigyelések, lelkiismeretes vizsgálatok után tisztázzák azt a fontos kérdést, milyen hatással van a mozi a gyermekekre s mennyiben befolyásolja a gyermekbűntettek elkövetését.

„A gengszter film halálra csábít”, „Iskolás lány részvétele egy boltrablásban”, — ilyen és hasonló, egyre ismétlődő vastagbetűs címek a napilapok első oldalán, a gyermekek által elkövetett bűntettek ijesztően növekvő száma, a mozik előtt hosszú sorokban sortálló gyermekek indították el illetékes szerveknek ezt az akcióját.

A bizottság 1947-ben kezdte meg munkáját. Két éven át tanulmányozták a kérdést, megfigyelték az Angliában közkezdveltségnek örvendő úgynevezett „gyermek mozi-klubok” szerepét, sokszáz gyermekkel, szülővel és pedagógussal folytattak beszélgetéseket és vizsgálódásaik eredményeit részletes jelentés formájában nemrég hozták nyilvánosságra.

1948-ban Nagybritanniában mintegy hét millió öt-tizenöt éves gyermek élt. Ezek közül négy millió hetenként egyszer vagy többször, további két millió ennél ritkább időközökben járt rendszeresen moziba, Mind a szülők, mind a gyermekek a mozilátogatást úgy tekintik, mint életmódjuk egyik szerves részét. Ezek szerint — mégha csupa nevelő célzatú, de legalább is ártalmatlan mozidarabot látnának is, ami sajnos, egyáltalában nem így van — a gyermekek a megengedhető mértéken messze túlmenő időt töltenek moziban. Már magának e ténynek is két szembeszökően káros hatása van. A gyer-

mekek iskolán kívüli érdeklődési körét túlságosan leszűkíti, kizárólag a mozidarabok témáira korlátozza, másrészt a túlzásba vitt szórakozás elvonja őket iskolai tanulmányaiktól.

A bizottság statisztikai kimutatásokat készített arról, hogy a különböző korú gyermekek mennyi időt töltenek évente mozgóképszínházban. Az eredmény valóban meglepő. Heti háromszori mozilátogatás az öt éves kortól a tizenöt éves korig terjedő tíz év alatt összesen 1560 mozibamenetelt jelent; ha egy mozilátadásra átlagban három órát számítanak — nem számítva bele sem a jegyekért való sorbanállást, sem az oda-vissza utazást, — azt jelenti, hogy tíz év alatt körülbelül 195 napot töltöttek moziban. Ezzel szemben tíz esztendő alatt a vasárnapi misehallgatás mindössze 21 napot vett igénybe.

Ez a számítás szembeszökően megmutatja annak a hatásnak mértékét, melynek a gyermekek éppen szellemileg legfogékonyabb éveikben vannak kitéve. Őt és tizenöt éves koruk között szerzik benyomásaikat a világról, alkotják meg fogalmaikat a jóról és a rosszról, véleményeiket az emberekről és a dolgokról. És ezek alatt az elhatározóan fontos évek alatt értelmüket nagy részben a mozi irányítja, képzeletüket a mozitörténetek töltik ki! Még hozzá olyan filmek, melyek előállításánál az első — és gyakran egyetlen szempont — a közönségiskerre alapozott üzleti haszon, s amelyekből a vallási és a vallás-erkölcsi elgondolások teljességgel hiányoznak.

E súlyos hiányosságon éppen katolikus oldalról próbáltak segíteni. A már említett vegyes bizottság megalakulása utáni évben, 1948-ban kezdte meg működését La Bureau International Catholique de l'Enfance, amely Belgium, Kanada, Franciaország, Hollandia, Olaszország, Portugália, Csehszlovákia és Svájc részvételével alakult meg. Hogy fogalmat alkothassunk magunknak a résztvevő intézmények, egyesületek és szervezetek mögött álló tö-

megek nagyságáról, megemlítjük, hogy körülbelül egy millió katolikus pedagógusról és tíz millió gyermekről van szó. E katolikus nemzetközi szervezetnek fő célja a katolikus szellemű ifjúsági filmek előállítása. Szorosan együttműködik az ugyancsak filmkérdésekkel foglalkozó Office Catholique International-lal.

1949 májusában figyelemreméltó kezdeményezés színhelye volt Bécs. Nemzetközi ünnepi filmhetet rendeztek vallásos tárgyú filmek bemutatására (Internationale Festwoche des religiösen Films). A kezdeményezők bátorsága itt nem csupán a filmek valóságos tartalmára vonatkozott, hanem arra is, hogy először történt meg katolikusok és evangélikusok együttműködése vallás-erkölcsi vonalon. Három katolikus és két evangélikus szellemű filmet mutattak be és művészeti, valamint nevelési szakemberek számos, magas színvonalú előadást tartottak.

Ez év június elején pedig huszonhárom országhoz tartozó, több mint száz katolikus fiatalember gyűlt össze filmkongresszusra Rómában. Ez alkalommal a pápa kihallgatáson is fogadta őket, majd üdvözlő táviratukra távirati üzenettel válaszolt. Az üzenetben felemeli figyelmzettető szavát a káros filmek ellen és kéri a szakembereket, kísérjék figyelemmel a filmek erkölcsi mondanivalóit, s csak e tekintetben kifogástalan filmeket hozzanak forgalomba.

Visszatérve a vegyes bizottság beszámolójára, megállapították, hogy az elmúlt húsz esztendő alatt a gyermek-mozilátogatók száma 20% emelkedést mutat, ezen belül pedig a legnagyobb növekedési arányszámot a 8—14 évesek között találták. A társadalmi körülmények vizsgálata azt mutatta, hogy nincs értelme minimális korhatár megállapításának olyan gyermekeknél, akiket szüleik visznek moziba. Más a helyzet azonban olyanoknál, akik a mozi rendszeresen egyedül látogatják. Ezekre vonatkozólag a bizottság a hetedik életévet javasolta, mint legalacsonyabb korhatárt, hozzá tette azonban azt az utasítást, hogy tizen-

két éven aluli gyermekek esti 8 órán túl ne látogathassanak semmiféle mozi-előadást. A közkedvelt angol „gyermek mozi-klubokat” pedig öt éves koron alul ne látogathassák.

A gyermekek általában hat esztendőskorban kezdik meg az iskolát, szokják meg a többi gyermekkel való közös életet és munkát. Megengedhető tehát, hogy hetenként egyszer, speciálisan a számukra készült filmeket megnézhessék, de legalább is olyanokat, amelyek semmiféle tekintetben sem lehetnek ártalmukra. A gyermek szereti a változatosságot. Az adatgyűjtéseknél meglepőek voltak a válaszok. Arra a kérdésre ugyanis, hogy az iskolán kívül milyen szórakozást szeret a legjobban, a többség *nem* a mozi jelölte meg. Ha ezzel szemben a tapasztalat mégis azt mutatja, hogy a legtöbb gyermeknek a mozi szinte egyetlen szórakozása, annak a jele, hogy hiányzanak egyéb, a gyermekek testi-lelki igényeinek megfelelő szórakozási lehetőségek.

A bizottság jelentése részletes felsorolást ad a tartalmuk szerint különböző betűkkel megjelölt filmekről. Így például a „H” csoportba sorolt filmek a „horrific” — borzalmas tartalmúak, gyermekek számára feltétlenül tilosak, az „A” csoportba is olyanok tartoznak, melyeket csakis szüleik kíséretében nézhetnek meg, és így tovább. E hatósági intézkedéseket azonban igen gyakran kijátsszák. Egyrészt semilyen arra illetékes szervezet nem ellenőrzi, másrészt a mozi személyzetének sincs módjában megbizonyosodni arról, vajjon a gyermekkel levő felnőttek valóban szüleivel azonosak-e, vagy a gyermek által a mozi előtt megszólított s e célra felhasznált alkalmi kísérők-e csupán? Az ellenőrizhetetlen mozilátogatások veszedelmét mutatja az a statisztikai kimutató, mely szerint 1947-ben 216 esetben követtek el az előadások alatt súlyos erkölcsi vétségeket éppen az „alkalmi kísérők” az általuk „kísért” gyermek ellen. Ezért számos helyen bevezették azt a rendszert, hogy a mozi magányosan látogató gyermekek számára

külön ülőhelyeket, illetve padsorokat tartanak fenn, miután ellenőrzésük így könnyebben megoldható.

Felvetették azt az indítványt is, hogy szülőkből, egyháziakból, és filmszakemberekből összeválogatott állandó bizottságok vizsgálják felül az egyes filmeket és ök döntenek, megengedhetőek-e gyermekek számára vagy sem. Hisz a leggondosabb szülő vagy nevelő sem tudhatja előre, mi féle mozidarab megtekintésére kíséri moziba gyermekét. Előzetes útmutatósokra lenne szükség. A British Film Institute ennek a hiánynak a pótlására adja ki havi értesítőjét, a „Monthly Bulletin”-t. Egyetlen havi folyóirat azonban nem elég, azonkívül gondolni kell azokra is, akik semmiféle heti vagy havi folyóiratot nem olvasnak, csupán napilapokat.

Mindez a kérdésnek csak egyik oldala, a védekezése. Felmerül a kérdés: milyenek legyenek hát a filmek, amelyek legmegfelelőbbek kiskorúak szórakoztatására s egyben nevelésére is? Fájdalom, itt jelentkeznek a legnagyobb nehézségek. A kifejezetten gyermekek számára készített filmek száma elenyészően csekély, de még azok is kisebbségben vannak, amelyeket én találok nélkül megnézhetnek. Írók, filmrendezők, filmszínészek gyakran panaszkodnak e hiányok miatt, a hibák kiküszöbölésére mégis vajmi keveset tesznek. Pedig itt is a pedagógusok, szülők, filmszakemberek, sőt pszichológusok közös munkájára lenne szükség.

Vajjon miben nyilvánul meg a nem gyermekek részére készült és ezen túlmenően káros filmek hatása? A kérdésre kapott feleletekben van a probléma legveszélyesebb magja. Nevelési, lélektani és — rendőri. A szakértők megállapították ugyanis, hogy a gyermekbűnözések nagy részének kiindulópontja: a mozi. Itt kapcsolódik a gyermek sajátos érdeke a társadalom egészének az érdekehez és megfordítva: itt mutatkozik meg, hogy ami megrontja a gyermeket, egyúttal veszélyezteti a társadalmi közösség rendjét is.

A legveszélyesebb hatást nem is a gengszter, vadnyugati, gyilkosságokat, öngyilkosságot vagy egyéb büntetett bemutató filmek váltják ki. Habár tagadhatatlan, hogy a romantikus beállítású rabló-filmek sok fiatakorúnak megzavarják az esztét és megdöbbenően gyakran felidéznek gyermekbűnözéseket, mégsem ezek okozzák a legtöbb kárt. A rablások, útonállások, gyilkosságok elkövetésétől ugyanis a gyermekek túlnyomó többsége mégis csak visszaretten. „Ellenben az ostoba karriérfilmek, amelyek az élet hamis értékeit: a pénzt, a sikert, a fényűzést, a társadalmi érvényesülést állítják oda legfőbb eszményként, tekintet nélkül arra, milyen eszközökkel és módokon szerezték is meg, valamint az érzékiséget, házasságtörést és válást dicsőítő filmek okozzák a fejlődő lélekben a legjövátéhetősebb erkölcsi károkat. Ezeknek a végén a „jó ember” dicsfényében tündöklük mindenki, akinek sikerült sok pénzt szereznie... Meggyőződünk arról, hogy a hamis értékek feldicsérése meggyőzőbb erejű és éppen ezért veszélyesebb, mint a bűnesetek megjelenítése” — mondja a bizottság jelentése. Az erkölcsi erőt és bátorságot, az értelem hatalmát, a vallásos életből fakadó lelki békét, a boldog családi életet, egy életen át tartó tisztá szerelmet, az önfeláldozást, a mások javáért végzett munkát dicsőítő filmek száma sajnáláosan csekély.

A film azonban nemcsak erkölcsi vonalon lehet ártalmas a gyermek számára. Maga a tény, hogy a látott képek túlságosan felizgatják vagy megijeszítik, komoly bajok okozója lehet. Számos anyát, még több gyermeket kérdezett meg a bizottság és számtalan ilyen és ehhez hasonló feleletet kapott: „Hónapokig utána rosszatt álmodtam... mióta láttam a krokodilusoktól hemzsegető folyót, nem merek szabad vízben fürödni... azóta, hogy megölték valakit a sötétben, borzasztóan félek a sötét szobában...”

A bizottság ide vonatkozó megállapításai a következők:

„Bármilyen legyen is a félelem oka,

egyes jelenetek-e, vagy az egész film tartalma, bizonyos, hogy nem egyszer hónapokon át tartó rémületérzést hagynak hátra a gyermekben s az igen sokat szenved éjszakai rémképektől, felriadásoktól és egyéb ideges bántalmaktól. Másokat egészségtelenül felizgat, ismét másokat annyira kifáraszt és letör, hogy nem ritka a szellemi és fizikai letargia tüneteinek megjelenése... A félelemnek és túlhajtott izgalomnak a jelei annyira kétségtelenek, oly sok bizonyosság támasztotta alá, hogy már magában véve ez is elég erős figyelmeztetés lehetne a filmgyártók számára. A gyermek-előadásokból föltétlenül ki kell küszöbölni az erőszakos cselekményeket bemutató filmeket és azokat is, melyek mondanivalóikkal erkölcsi kétségeket támasztanak. Figyelmeztetés a szülőknek is, mert minden anya és apa ismeri annyira gyermekét, hogy tudja, mi az, ami felizgatja vagy megrémíti, tehát akadályozza meg az ilyen káros hatásokat felidéző filmek látogatását."

A filmek pszichológiai, erkölcsi és szellemi hatása szétválaszthatatlan. A bizottság tagjai számtalan, gyermekkel folytatott beszélgetésekből szűrheték le tapasztalataikat:

„Már mi is loptunk játékból... olyan vad tréfákat rendeztünk, amilyeneket a filmen láttunk... összekötöttük egymást, mint a detektívek a gengsztereket... felhasogattuk a székeket, mint a kocsmai verekedéseknél szokták... cowboyoknak öltöttünk és lasszóval fogtuk el egymást..." Ezek a vallomások, ha más nem is, de azt föltétlenül bizonyítják, hogy a gyermek, különösen izgalmi állapotban, azt csinálja, olyan módon viselkedik, ahogyan ezt a filmekben megszokta.

Henriette Bower — a bizottság egyetlen katolikus tagja — arra a végkövetkeztésre jut, hogy amit a bor jelent a testnek, azt jelenti a mozi a gyermek értelmének. A bortól le lehet részegedni, de fel is lehet frissülni, elveheti az ember öntudatát, de fel is erősítheti. Egyszóval jó és rossz hatása lehet, s minden attól függ, milyen mértékben és milyen módon él-

nek vele, függ azonban az illetők felvevő-képességétől is. Amint a részegség a túlzott mértékű vagy rossz minőségű bor fogyasztásának az eredménye, ugyanígy hat, ugyanígy megláttja az erkölcsi öntudatot a káros tartalmú filmek túlzott élvezete. Míg a részeg ember, ha lefektetik, kiálussza mámorát, a gyermek sérült lelkének rendbehozatala nem ilyen egyszerű. Annál kevésbbé az, mert a szülők jórésze maga is bizonyos erkölcsi, főként pedig vallási közönyben él, így hiányzik náluk az erkölcsi és vallási zsinórmérték, amelyhez magatartásukat igazítsák. Arra megtanítják gyermekeiket, hol és mikor szabad a nagyforgalmú úttesteken átmenniök, mert féltik gyermekük testi épségét. Miért nem járnak el ugyanilyen aggodó gondossággal akkor is, mikor gyermekeik lelki-szellemi épsége forog kockán?

Henrietta Bower beszámolója után H. P. Newsholm doktor a kérdésnek egy másik, nem kevésbbé fontos részére világít rá. Szerinte a külső cselekvésekben felszínre kerülő hatások a veszélytelenebbek. Hisz a büntetett elkövető gyermekeket felemelhetik, megjavíthatják, mert a benne keletkezett és általa elkövetett rossz nyilvánvaló. A tudat felszínén úszó bajjal aránylag könnyű végezni. Sokkal bonyolultabb s ennél fogva jóval veszedelmesebb azonban az, ami a tudatalatti világban bújik meg s onnan minden ellenőrzés nélkül irányítja a kialakuló egyéniséget. Mindaz a kártékony elem, amely megkerüli a tudat éber ellenőrzését, ezekben a mély rétegekbe kerül. Itt hosszú ideig, esetleg éveken át meghúzódik és adott pillanatban — esetleg bizonyos külső hatások által felerosítva — megdöbbszönt s a gyermek környezete számára érthetetlen cselekedetekben robban ki. Vagy pedig egész életre szóló közösség-ellenes ösztönöket fejleszthet ki a gyermekben, s ezek mind a gyermek, mind a társadalom szempontjából még pusztítóbb hatásúak lehetnek.

Mentől tökéletesebb technikai készséggel állítanak elő egy „izgal-

mas" filmet, mentől hatásosabban állítják be a rémületet keltő jeleneteket (amelyek valóban csak idegileg degenerált embereknek jelenthetnek élvezetet!), a film hipnózishoz hasonló hatása annál nagyobb. Egy angol képes hetilap, a Picture Post kitűnő fényképfelvételekkel alátámasztott riportot közölt néhány hónap előtt egy úgynevezett „izgalmas” film gyermekekből álló nézőközönségéről. Micsoda bizonyíték az imént elmondottakra! Vajon

látták-e a vegyesbizottság tagjai, látták-e a szülők ezeket a képeket? A rémülettől eltorzult vonásokat, a tágra nyílt, szinte hipnotizált merevséggel a vászonra meredő gyermekszemeket, a védekezően arcuk elé kapott kis kezeket? Mindazok számára, akik látták a fényképeket, nyilvánvaló lesz, milyen súlyos pusztítást végezhet a nem megfelelő film a gyermekek mind idegrendszerében, mind lelkivilágában.

H. A.

A SZENTHÁROMSÁG PSZICHOANALIZISBEN

C. G. Jung, a neves svájci pszichológus Zürichben megjelent „*Symbolik des Geistes*” című új könyvének visszhangja hozzánk is elhallatszott. Könyvének eredményei annak, aki eddig is szemmel tartotta Jung munkásságát, érdekesek, de nem váratlanok. — Mint tudjuk, a modern lélekgyógyászok egy része azt állítja, hogy az egyén nem testi okokból származó betegségét az önfenntartó és a fajfenntartó ösztönök helytelen összeegyeztetése eredményezi. Mások az önérdék és a közösségi érdekek konfliktusait tartották a neurózis főokának. Jung és iskolája pedig azt véli, hogy minden e fajta tünet visszavezethető arra, hogy mi módon tudjuk harmóniába hozni sorsunkat a bennünk élő *eszményekkel*. Freud felfedezte a tudatvilágunk mögötti elfojtott vágyaink maskarát öltött birodalmát. E vágyak kielégíthetlenség esetében beteges kényszerképzetekké változnak. Az ideggyógyász feladata, hogy a páciens kibeszeltetése révén felszínre kerüljön allegória- és szimbólumvilágot leálcázza. Rámutasson arra, hogy a kényszerképzetek valóságos oka a beteg ember multjának egy megrögződött élménye és igyekezzék segíteni az öntudat vakító fénye mellett a képzetek mágikus hatását megsemmisíteni. Lényegében Adler is ilyenfajta „gyógytató”-módszerrel operált, csak hogy ő nem annyira a mult feltárását tartotta fontosnak, hanem inkább a jövőre irányuló tendenciát. Nem az okok kiderítésére töreke-

dett, hanem a célokéra. Szerinte az egyéni életnek az egységet a célja adja meg. Jung viszont úgy látja, hogy a lelki egészség legfőbb követelménye, hogy a beteg megtalálja *életirányának vonalát*. Egy hosszú élet tudós munkája az ő számára azt igazolta, hogy nemcsak elfojtott vágyaink vannak a tudat alatt, hanem a természetes feledés révén egy egész csomó élmény, benyomás stb. szintén oda kerül. Ennek a megállapításnak a pszichopatológia terén igen nagy jelentősége volt, mivel számos olyan jelenséget tett részben, vagy egészben érthetővé, amit a babonára hajlamos ember eddig csodával határosnak gondolt. Például a multban olvasást, az „előző életben” tapasztalást. Sőt, egész „világok” hozhatók fel az emberi tudat mélyéről, és ez a világképe mindenkinél más és más. Más a világképe egy európainak, más egy négernek, vagy a kínainak; más a férfinak a nőről és más a nőnek a férfiról alkotott ideája. Mégis vannak olyan „ösminták”, melyek együtt járnak azal, hogy emberek vagyunk és mintegy a „kollektív tudatalatti”-ból merülnek fel. Ilyen például az *Isten- és a démon-ösképek*. Leggyakoribb, szinte általános idegtünet, hogy az ifjú fél az élettől, az élemedettkorú pedig fél a haláltól. Ekkor a gyóntató, vagy pszichiáter legfontosabb feladata, hogy együttes erővel megkeresse az illető elhagyott életútját, melynek felén az illető megtorpant, vagy eltévedt és kielemezze

nemcsak az egyén, hanem annak ősei tipikus-megoldásait, vagy hasonló helyzetben történt kielégítőbb választásait, melyeknek tudatában a *biztonságérzés* hatalmasan megsokszorozódik és szorongás nélküli életre lesz képes. Egy szóval: azt a vonalat, melytől lelki zavarok nélkül eltérni nem lehet. A gyógyításhoz nem elég a mult, az álmok, deformált élmények stb. elemzése. A páciensből „kivett” okokból és célokból ki kell szőni a benne rejlő, különböző ösminták körül kifejeződő világképet, továbbá őt magát is zökkenésmentesen össze kell kapcsolni a saját világával. Jungnál tehát a pszichoanalízist *pszichoszintézis* követi.

A lelkipásztori gyakorlatban a pszichoszintézisnek óriási jelentősége van. Természetesen éppen ezért nem hagyhatjuk figyelmen kívül — Jung minden érdemének elismerése mellett sem — azokat a velejáró *veszedelmeket*, melyek élesen domborodnak ki a „*Symbolik des Geistes*”-ben. Nem lehet célunk valamennyi, a könyvben előforduló szellem-szimbólum fejtegetése, ezért kiragadunk egyet, még hozzá azt, miképpen elemzi Jung a *Szentháromság Egyistént*. Szerinte a keresztény Szentháromság dogmája a *kollektív lélek fejlődésének* a szimbóluma. Az Atya az *első élet-lélek megnyilvánulást* tükrözi. A Fiú az elméledést, reflexió-t jelképezi, tehát elsősorban az *Én-t*, az öntudatot jeleníti meg. A Szentlélek pedig visszatérés a kezdeti stádiumhoz, de sokkal gazdagabban, mert az átmeneti fokozat, az elméledés révén sok mindenben meggyarapodott. De tovább kell mennünk — mondja Jung, — nem állhatunk meg a hármasságnál. Az ember három világos szellemi funkciójához a lélek „*sötét*” működése is hozzá tartozik. Helyesen értelmezve nem is beszélhetünk hármagságról, trinitasról, hanem *négységről*, quaternitas-ról! Jung számos ó- és újszövetségi idézettel, gnosztikus mitológiákkal, alkimista írásokkal, középkori misztikusokkal igyekszik bizonyítani, hogy az Ördög nem más, mint a „*szintetikus Isten*” egyik tagja. A Szentírásból főleg Jób könyvének anyagát használja állí-

tásának alátámasztására. Elitéli azt a nézetet, mely az Ördögöt *valami rajtunk kívül* létező személynek veszi. Ez szerinte fétisizálás. Némi módosítással elfogadja Szent Agoston tanítását, aki szerint a Gonosz: a jó hiánya (*privatio boni*). Hiszen mi más volna a Gonosz, mint az öntudattól való megfosztás, azaz a „tudatalatti” titokzatos, a háttérből alattomban működő követelőzése.

Az ószövetségi helyek Jung-féle értelmezésének felülvizsgálását a szentírástudomány szakértőire hagyva, vegyük egy kicsit szemügyre, hogy jogosult-e az a kisrészlet, mely a Szentháromságot szimbólumokban akarja feloldani és az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek csak lelki valóságot tulajdonít. Próbáljuk meg azonkívül kielemezni, vajjon az ilyen szimbolikus magyarázat valóban gyógyító erőt és magarátaláltságot nyújt-e a további élet küzdeldmeihez. Utoljára pedig foglaljuk össze módszertani aggályainkat e törekvéssel szemben.

Jung állítása abban a határozott megfogalmazásban, hogy az Atya, Fiú és a Szentlélek csak lelki valóság, azaz rajtunk kívüli valóságos három isteni Személy nincsen, de ez nem is fontos, mert a lelki tény teljes valóság számba vehető — mindenestül *jogosulatlan*. Jogosulatlan, mert *ellenkezik a józan ésszel* az, hogy egy lelkünkben élő sajátságot valódi külső ténynek vegyünk. Egy durva példával élve: hogy Max Picard, svájci orvos *Hitler bennünk* című könyvében az európai szellem zülléséből kielemezte ennek megtestesítőjét, még egyáltalán nem bizonyítja Hitler történelmi valóságát. — Jogosulatlan továbbá Jung állítása azért, mert a csak-szimbolikus Szentháromság Egyistennel való kapcsolat *ellenkezik az Ó- és Újszövetség tényeivel*, a zsidó nép, a próféták, az apostolok, szentek *tanuságtételével*. A jogosulatlanság természetesen *nem zárja ki* azt, hogy az emberi lélek nincs a „*Sanctissima Trinitasra ráhangolva*”. Mindig keresik és keresni is fogják a három isteni Személy szimbolikus jelentőségét is.

Megállapíthatjuk, hogy erre nézve mind a Bibliában, mind az egyházatyák és a misztikusok írásaiban s a középkori himnuszokban, mind az ókeresztény művészetben, szinte kimeríthetetlen *tárháza* bukkanunk. De egyet nem szabad figyelmen kívül hagynunk.

Azt, hogy a szimbólum *nem egyenlő* a valósággal. Ezért igen gyakran, ha a Sanctissima Trinitas-ról van szó, az írók a „*tagadás útját*” (via negationis) szokták járni. Ilyenkor azt nevezik meg, hogy mi nem Ő. Más esetben a *fokozás* eszközához (via comparationis) folyamodnak, célozva arra, hogy Ő, három személyében, mindennél (a legszebbnek, a legjobbnak stb. tartott teremtményeknél) több, jobb, szebb. Az elszimbolizálás veszedelme ennek ellenére itt-ott felütötte fejét. A középkorban a chartres-i iskola szerzetesei például hajlottak arra, hogy a Szentháromságot különböző lelki tulajdonságok jelképének vegyék. Abaelardus és Scotus Eriugena úgy vélte, hogy az Atya megfelel a lélek erejének, hatalmasságának (potentia), amely a Fiú szimbólumában az észszerűségben (ratio) ténylegesedik és végül a Lélektől jelképezett akaratban (voluntas) zárul. Mind a történelem, mind a lélek magáraeszmélő fejlődése az Atya leghomályosabb korszakával kezdődik és a Szentlélek legvilágosabb stádiumával fejeződik be. De ez ellen az irányzat ellen, mely a Szentháromságot az ember világába akarja beleolvasztani, már korán bekövetkezett az ellenhatás. Clairvauxi Szent Bernát *fellazítja*: a Szentháromság szimbolikus jelentőségét, a Fiút veszi elsőnek, utána a Szentleket, végezetül az Atyát. A fejlődés első stádiumában a Fiúra hárul az oktatás, a Szentlélekre a vizsgáztatás, az Atya pedig a maga dicsőségébe vonja a kioktatott és megvizsgált lelket. (De gradibus humilitatis 7.) Hugo a S. Victore pedig az akaratot veszi előre, melyben a Szentlélek munkálkodik mint mozgatóerő, azután a Fiú bölcsességét, észhezszólását, repedezőrejét, végül pedig az Atya hatalmát, mely mindenekezt áthat, működtet. E szerint a jelképes működéssor szerint

az isteni aktivitás legvégző tökélye és szintézise az Atyában van (De Sacramentis I. 2.). Nem akarjuk a példákat tovább szaporítani, csak arra mutatunk rá, hogy az Egyházban mindig volt bizonyos tendencia a szimbolizálás *elme-revedése ellen*. Miért?

Azért — és itt rátérünk Jung elképzelésének második gyenge pontjára —, mert a csak szimbolikus istenkép a valóságos lelkű, de mégis megrendült embernek *nem ad* valóban ösztönző erőt és indítékot. Ha az istenőskép — mely pszichológusunk szerint *leginkább* adhat *biztonságot* az élete értelmetlen sége és látszólagos céltalansága miatt szenvedő egyénnek — *csak jelkép* és nem tükröz konkrét valóságot, nem lehet hatása. Ha azt bizonygatom, hogy a megtestesült Ige, Krisztus nem az idő, a tér egy határozott pontján és egy faji kötelekben (Dávid király családjából) született, élt, halt meg és támadott fel érettünk és nem más csupán, mint a mitológiákban oly gyakran előforduló „istenemberek” egyike — egyáltalán nem erősítem meg a hívő beteg Istenre épített világképét. Sőt úgy érzi, hogy az így működő orvos azt *aláaknázni* igyekszik, mert ha Krisztus nem halt volna meg és nem támadott volna fel, nem érne semmit a hívők hite és az apostolok fáradozása.

Módszertani kifogásunk kissé körülményesebb. Láttuk az előzőkben, hogy a jelképek korlátlan használata meggátolja a konkrétum tisztánlátását. Ilyen konkrétum a megváltás ténye. A Jung könyvét ismertető svájci lapok mint ellenpólushat bemutatják a kitünő evangélikus teológus, Karl Barth egyidejűleg megjelent könyvét, a „Dogmatik im Grundriss”-t, mely teljesen a Megváltó történelmi alakjára van felépítve. A két tudós ellentétes tájékozódásában a XX. század két „legfontosabb” irányzatát látják tükröződni. Úgy vélik, Barthnak az a viszonya Junghez, mint a csakis konkrét létre építő egzisztencialista bölcsületnek Goethehez, mert az egyik a tények erejével ható világra szögezi szemét, a másik — főleg a Faust Goetheje — egy, a lenyűgöző szimbólumok révén titkos összefüggéseket is

kifejezni akaró világra. *Nem hisszük*, hogy igaz lenne az egzisztencializmus-kontra szimbolizmus; Barth, Heidegger, Jaspers, esetleg Sartre — kontra Goethe, Jung, Thomas Mann durván felállított ellentéte. Elsősorban azért nem, mert sem Barthot nem nevezhetjük egzisztencialistának, sem Goethét szimbolistának. Továbbá, mert a szimbolizmus nemcsak a konkrétummal nem törődik, hanem azzal sem, amit az egzisztencializmus is *semmibe vesz*. Ez pedig az értékek, eszmék, lényegegk, esszenciák fennállása. Ebből a szempontból az egzisztencializmus a szimbolizmussal *egy malomban öröl*. (Valószínűleg az 1948 óta Baselen működő ideggyógyászból lett egzisztencialista filozófus, Karl Jaspers megfelelő szakkifejező-készlettel már tudomására is hozta az illetékeseknek, hogy például mennyire közös töröl fakad az ő „kommunikatív-módszer”-ében érvényesülő, létet csak léthez kötő és így „mindent átfogó” kategóriája e kategória képszerű formájával, a „kollektív tudatalatti”-val). Pedig *nagy kár* háramlik a lélektanra is akkor, ha elsőbbséget ad az ösztönből fakadó lelki megnyilvánulásoknak a világos tudat értelmi működésével és e működés révén nyert lényegegkek szemben. Hiszen az egyedítöl való elvonatkozás révén nyert esszenciák figyelembevételé eredményezi, hogy a *teljes valóságot* vizsgálat tárgyává tehetjük. Nem kell a kultúrtörténészeknek és mitológusoknak a különböző kultúrák rekonstruálásánál e kultúrák szétesésének *hátat fordítaniok*, mintha az nem lenne valóságos, hanem csak egy „nemlétező” értékrendhez való mérés eredménye. Például nem kell a hellén műveltséget állandón — miként a Junggal együttműködő magyar Kerényi Károly teszi — e kultúra kifejtetének delelőjéről vizsgálnunk, és megértéssel nézhetjük elfordulva a hellénika ösképétöl, az előző és a rákövetkező civilizációkat is. Az utóbbi egészséges módszer — mely az által képes egészeket, görög nevén „holon”-okat rekonstruálni, hogy át- és túlmutat rajtuk, mintegy *kat-holizálja* azokat a vizsgálat alá vett lényeket, kultúrákat stb. — kitűnően

tanulmányozható mai nap is azokban az írásokban, melyekkel az apostolkodó *egyházatyák* az akkori hanyatló kultúrájü, vagy éppen „serdülő korban lévő” népekhez fordultak. Nyssai Szent Gergely, Alexandriai Kelemen egyegy, a különböző nemzetekhez intézett buzdító szövegében többnyire nem filozofált, hanem azáltal igyekezett őket önmaguk nemesebbik én-jének visszaadni, hogy hatalmas tárgyi ismeret alapján (különböző kultúrák kutatóinak még ma is forrásmunka az írásaik) kielemezte a szóbanforgó nemzet legjobbjainak tanuságtételét. Rámutattak arra, hogy mennyiben hitték már azok is egy erkölcsi világrendben, mennyiben voltak istenhívök és így tovább. Idáig úgy-ahogy eljut Jung is, amikor mint egyik esetében mondja: „sikeresen visszavezettem egy perzsát Zarathustrához”. De az egyházatyák tovább mentek. Céljuk nem az volt, hogy ugyanoda visszavezessenek. Ezért igazi munkájuk ott kezdődött, amikor felvázolták, milyen *óriási többletet* jelent a megváltás ténye, és mennyiben lesznek különb hellének, különb zsidók, különb rómaiak, ha a Fiúisten misztikus testének tagjaivá válnak. Úgy véljük, az *egyéni élet értelmének keresésénél* is ez a módszer a helyes. Ugyanis egy élete értelmében megrendült ember önmaga megszerzéséhez kevés az, ha elébe tesszük az élete elképzelt, vagy valóságosan elért delelőjén benne kiérlelt ösképet. (A „delelés” romantikája éppen annyi veszedelmet rejt magában, mint az úgynevezett „alkony”-romantika!) Szükség van arra, hogy felélesszük a vezetésre szorult emberben azt a *nem földi valóságnak* megfelelő gondolatot, hogy az élet valódi értékei nem mulandóak. Erre a nem-szimbolikus jellegű *Megváltás* a kezesség. Azok számára, akiknek, mint Jungnak is, ennek a ténynek csak szimbolikus megfogalmazásban van megnyugtató ereje, azt mondhatjuk, gondolják meg: adott volna-e Jézus Krisztus életvonaláról (Leitlinie) helyes képet a születés idején élő pszichoanalitikus vagy pszichoszintetizáló? Nemde a zsidó és egyéb akkor élő antik népek

kollektív tudatalattijából minden valószínűség szerint egy hatalmas, földi jólétet teremtő király, vagy császár ösképe hámozta volna ki döntő fontosságúnak? Nem tette volna-e félre — mint a kollektív öskép szemponjából használhatatlan „individuális tudatalatti előképeket” — a földi ivadékaiban nem sokszorozódó ártatlan Bórány, vagy a többé növényként újra ki nem sarjadó szombatnapra megfőtt Manna szimbólumokat? Pedig az igazi vigasztalást, erősítést, halált megvető bátorságot, az elpusztulás és tönkremenés ellenére elmulthatatlan értékek megvalósítására képes éntünkbe vetett bizalmat csak az utóbbi adja meg. Ebbe a gondolatme-

netbe természetesen bele lehetné szólni azzal a — legenyhébben szólva — naív állítással, hogy Krisztus a heideggeri egzisztencializmus „mindenki a maga halálát halja meg, senki sem halhat meg helyettünk”-tanítás ösképe. Szóval azért hat oly megrendítően és életalakítóan, mert az individuális halál kollektív ösképe. *Súlyos tévedés.* Hiszen éppen Ő győzte le a halál mindenkit lenyűgöző erejét! Ő nem halál-minta, hanem maga az örök Élet. Akkor van csupán igaza az egzisztencializmusnak, mikor azt mondja: „Jézus Krisztus az egyedül érvényes katolikum alapja”.

F. A.

VALÓSÁGGAL CSODÁS NEDV

Minden valamirevaló élettani tankönyv említést tesz arról, hogy Goethe a vért „valósággal csodás nedv”-nek jellemezte. Érdekes lenne megtudni azt, hogy a költőfejedelem az utolsó félszázad nagyszabású hematológiai (vértani) kutatásai után ugyanilyen formában megismételné-e immár szállóigévé vált mondatát? Aki azonban csak kissé is ismeri azt a tapasztalati tényt, hogy a természet sokkal megfoghatatlanabb, semhogy egyszerre minden titkát feltárja, pillanatra sem habozik annak kijelentésével, hogy Goethenek ma még több oka lenne állításának újra való hangsúlyozására. Eme véleményünk megköszönésére elegendő J. H. Glynn: Felfedező úton a vér körül (Szabó József fordítása, Gáspár László bevezetésével, Dante kiadása) című komoly és tanulságos könyvének áttanulmányozása.

A vér minden idők minden emberét érdekelte, a különbség csupán az volt, hogy az egyik nemzedék egyszerűbbnek látta, a másik meg szinte áttekinthetetlenül bonyolultnak. Korunk, amely szereti az elemző és összetevő szemléletet egyesíteni, a vért négyféle szempontból nézi. Először az egységes és utolérhetetlenül tökéletes emberi organizmusban külön szerkezet. Mint

ilyennek külön működése van. Működése azonban sohasem elszigetelt, hanem kapcsolatos a többi szervvel. Végül harmonikusan illeszkedik be az egész emberi organizmus életnyilvánulásába. Az „utolsó félszázadban történt vizsgálatok e négy síkon helyezhetők el. Nehezebb lenne azonban már azt eldönteni, hogy a legmeglepőbb eredményeket a nagyítónak, vagy kémcsőnek, a mikroanatómiai, vegytani vagy fizikai természetű kutatásoknak köszönhetjük-e? Úgy véljük, akkor járunk el méltányosan, ha azt fogadjuk el, hogy egyik eljárás a másikat segítette.

Testrendszerünk szervei között a vér egészen különleges. Edényrendszerből és az abban foglalt folyadékból áll. Az előbbi már az előző nemzedék is eléggé ismerte, itt korunk legfeljebb a hajszálerek terjedelmére (60.000 mérföld hosszú) és a belső finomabb szerkezetére (az endothelium megbetegedése érlemezsedés esetén) vonatkozólag hozott újat. Anál többet köszönhetünk a folyékony rész, az ún. plazma megismerése körül végzett munkálatoknak. Itt az első, szinte meglepetés számba menő felfedezés az volt, hogy ez por alakban beszűrhető s mint ilyen sokáig raktározható s vérátömlesztések esetén

használható. Még meglepőbb volt a kövekező felfedezés. Nem szükséges az egész plazmaanyagot beszárítani, mert annak kb 85%-a az ú. n. albumin (fehérje) töredék az, ami a vértömlesztéseknél feltétlenül szükséges s ami a plazma többi fehérjétől kényelmesen elkülöníthető. Ezzel az eljárással a gyakorlati orvostudomány sok idővesztéstől szabadult meg, nem is szólva az egyszerűbb és biztosabb technikai keresztülvitelről. A vértömlesztéssel szorosán összefügg a vércsoportok s ezeken belül az Rh. tényező felfedezése. Az előbbi nemcsak biztos kulcsot ad az orvos kezébe arra vonatkozólag, hogy adott esetben milyen szerkezetű vért szabad használnia az átömlesztés alkalmával, hanem jó útmutatásul szolgál az emberfajták csoportosításában is. Az Rh. tényező (erre úgy jöttek rá, hogy a Rhesus majom vért fecskendezték be házinyulakba, ahol azok vérében antitoxin termelődött, ezt az Rh. anyagot tartalmazó nyulvért azután megvizsgálták, hogyan viselkedik a különböző csoportú emberi vérrrel) pedig törvényszerű esetekben az apaság megállapításában s klinikákon a magzat rendellenes, beteg fejlődésének felismerésében játszik szerepet.

A felnőtt egyéneknek kb. 5 liter vére van. Ez a tekintélyes mennyiségű folyadék 10 másodperc alatt futja meg a vérpályát, tehát itt meglehetősen gyors áramlásról van szó. A régebbi élettan ezt a gyors mozgást egyszerűen a szív erőlyes összehúzódásával és kitágulásával létrejövő lökő és szívó erőnek tulajdonította. Az újabb kutatások nyomán azonban ma ezt másként látjuk. Véredényrendszerünk középpontján, a szíven kívül itt ugyanis szerep jut a rugalmas verőerők összehúzódásának és kitágulásának, ami, mint valami hullám fut végig a verőereken, továbbá a már jóval gyengébb szerkezetű vizsereknek. Ezek működésére testünk légző mozgása, valamint az akaratkunktól függő és független izmok tevékenysége van befolyással. A vér alkotórészei közül az oxigént és széndioxidot szállító vő-

rös vörsejtek (helyesebben haemoglobin) szerepét már régebben ismertük. A fehér vörsejteké azonban sokáig rejtély volt. Az újabb vizsgálatok egyre inkább amellet bizonyítanak, hogy ezeknek a szervezetebe behatoló káros anyagok megsemmisítése körül jut feladat (aktív és passzív immunizáció).

Testünk, valamint szervrendszerei működésük közepette folytonosan kopnak. Ennek következtében szükségük van újabb és újabb pótlóanyagokra s a bomlástermékek eltávolítására. A pótlásul szolgáló anyagok a bélsctorna és az emésztés útján jutnak a szervezetbe. A bomlástermékek pedig a tüdők, de még inkább a vesék révén távoznak. Ebben az egyes szervekhez s szervekből való szállításban jelentős munkát végez a vér. Az újabb vizsgálatok közül figyelmet érdemel a magas molekulájú fehérjéknek kisebb molekulájú fehérjékre ú. n. aminosavakra való bontása s ezeknek a vérbe való felszívódása. Eddig kb. 23-féle aminosavat különítették el s az az érdekes, hogy minden egyes fehérjének értékét a benne lévő aminosav határozza meg. Ezekből a kisebb molekulájú fehérjékből építi fel testünk minden egyes alkotrésze a maga külön fehérjét, de csak akkor, ha minden alkotrészt ugyanazon időben és kellő mennyiségben áll rendelkezésre. Ennek a pontos összehangolása szintén a vér munkakörébe tartozik. Itt jegyezzük meg, hogy szervezeteünkbe a bélsctorna megkerülésével is juthatnak be fehérjék, ami azután az allergia néven ismert betegséget idézi elő, pl. a szénanátha esetében. A káros anyagok eltávolítása, miként említettük, a veséken át történik. Ezek sajátos csőrendszerrel és szűrőkészülékkel rendelkeznek. Az újabb vizsgálatok megállapították a csőrendszer hosszát, amely nem kevesebb, mint 75 km. Ezeken öt percenkint átszalad az egész vérmennyiség, ami 24 óra alatt 2250 liter vérnek felel meg. Még elképzelni is szörnyű!

Ezzel azonban még nem jutottunk el a vér körül folytatott, szinte álom-

ba illő felfedező utunk végére. Ha idegrendszerünket telefonhálózathoz hasonlítjuk, amely a test különböző részei között létesít összeköttetést, akkor a vért találozva a rádióhoz hasonlíthatjuk, amelynek segítségével az egyes szervek szintén érintkezésbe juthatnak. Így pl., ha valakit félelem száll meg, akkor szükséges, hogy a mellékvese, az ú. n. harcós mirigy több adrenálint termeljen. Ide az üzenet, a parancs a vér útján jut el. Tes-

tünk harmonikus, egyenletes fejlődésben fontos a pajzsmirigy thyroxin nevű váladéka. Még meglepőbb, hogy a személyiség kialakításában a belső elválasztású mirigyeknek is van szerepük, s ezek működése ismét a vérről van összefüggésben. Úgy látszik vég-elemzésben, hogy szervezetünk bármely részén is hatoljunk a mélyebb vizsgálatok felé, mindenütt ott találkozzunk Goethe méltán csodásnak nevezett nedvével.

K. J.

HÁZASSÁGI ELŐKÉSZÜLET ÍRÁSBAN

A kanadai katolikusok az ottawai egyetemen „katolikus centrumot” alakítottak. E centrum legszélesebbkörű és leghatásosabb vállalkozásai közé tartoznak a házasságra előkészítő tanfolyamok, amelyek a családot akarják újraépíteni a Casti Connubii szellemében. Az enciklika alapos tanulmányozása után anketókon vizsgálták meg a nép felfogását a családi életéről s ezek során megdöbbenve tapasztalták, mennyire elterjedtek a társadalom minden rétegében a házasságra vonatkozó különböző pogány felfogások. Még jó katolikusok is bámulatosan tudatlanoknak bizonyultak a házasság szentségi jellegét illetően. A centrum tagjai arra a meggyőződésre jutottak, hogy e képek és hiányok orvoslására okvetlenül tenni kell valamit.

Ugyanebben az időben a kanadai J. O. C. megalapítója, P. Roy a J. O. C. egyik nemzeti kongresszusán száz olyan fiatal párt esketett össze, akiket különös gonddal készítettek elő a házasság szentségének felvételére, s egyúttal szakosztályt szervezett a „házassági előkészítés szolgálatá”-ra. A háború meggátolta ennek kifejlődését.

Ez a két kezdeményezés most egyesült s együttesen végzi munkáját. Mindenekelőtt teljes tanfolyamanyagot dolgoztak ki kézikönyvvül az előadónak. Ez a négyszázlapos mű a következő tizenöt fejezetre oszlik: 1. a ház-

asság jelenlegi helyzete; 2. a jóbarát, a völegény, az ideális férj; 3. igazi szerelem, hamis szerelem; 4. ismeretség, eljegyzés; 5. férfigpszichológia, női pszichológia; 6. gazdasági előkészület; 7. a házasság titka; 8. az esküvő; 9. a házasság jogi vonatkozásai; 10. anatómia és pszichológia; 11. házassági érintkezés, terhesség, szülés, csecsemőgondozás; 12. higiénia, venereás betegségek; 13. mi szabad és mi tilos a házasságban; 14. mézesetek; 15. befejezés, általános áttekintés.

Hasznos gondolat volt, hogy ezt az anyagot levelező formában távoktatásra is felhasználják. Ezért nem is adták ki egy kötetben, hanem röpirat formájában fejezetenként külön-külön jelentették meg s az egyes füzeteket nem együttesen, hanem csak sorjában lehet megrendelni. Ezzel elérik, hogy a jelentkező mind a tizenöt leckét figyelmesen áttanulmányozza.

Kanada lakossága igen nagy területen szétszórva él, ezért rendkívül nehéz volna a jegyespárokat szóbeli tanfolyamokra összehívni. A katolikus centrum vállalkozása módot nyújt rá, hogy levelezés útján részesüljenek jegyesoktatásban. Annak, aki a centrumhoz fordul, mindenekelőtt tájékoztatást küldenek a tanfolyam menetéről és a felvétel feltételeiről. Ez utóbbiak között a legfontosabb egy a jelentkezőt személyesen ismerő pap ajánlása.

Ennek az a célja, hogy már kezdetben kapcsolat keletkezzék a házasság-landó és plébániája között.

Ha a centrum megkapja a belépési nyilatkozatot, elküldi a jelentkezőnek első levelét, amelyet az áttanulmányoz, írásban összefoglal és válaszol a benne feltett kérdésekre. Ezt a választ viszont a centrum tanulmányozza át, viszontválaszol a problémákra, osztályozza a kérdéseket, megjelöli a hibákat, és — miután az érdekesebb megjegyzéseket a maga számára is feldolgozta — visszaküldi a levelet, hogy a jelölt most már maga javítsa ki tévedéseit s egyben elküldi neki a második levelet is. A tanfolyam befejeztével a jelölt levizsgázik és bizonyítványt kap annak a papnak az útján, aki őt a tanfolyamra ajánlotta. Így újra kapcsolatba kerül papjával, közölheti vele gondolatait, nehézségeit, tapasztalatait. Aki ilyen bizonyítványt szerez, azt a plébánián felmentik a kötelező jegyesoktatás alól. Természetesen ennek a módszernek megvannak a maga nehézségei, ezeket azonban

gyorsan és könnyen leküzdötték. Hogy a házasság szentségi jellegét még jobban kidomborítsák és a lakodalmi vendégek figyelmét is felhívják a szentségi jellegre, izléses esküvői meghívókat bocsátanak ki és ezekre a nászmise szövegét is rányomatják.

Örvendetes, (de egyben szomorúan jellemző is), milyen sokan jelentkeznek régi házások is ezekre a tanfolyamokra. Ez mutatja, mennyien kötöttek házasságot kellő előkészület nélkül, de jele ez annak is, hogy sokan pótolni kívánják a hiányt. A centrum munkája azt akarja biztosítani, hogy a jövőben egyetlen egy fiatal pár se lépjen házasságra kellő előkészület nélkül. Munkássága mind szélesebb méretű lesz. Előkészítő levelei nemcsak Kanadában népszerűek, nemcsak ott bizonyultak a pasztoráció hasznos eszközeinek, hanem az angol mellett francia és portugál nyelven is megjelentek, egyéb — köztük több keleti — nyelvű kiadásuk pedig most készül.

Felelős szerkesztő és kiadó: *Sik Sándor*.

Előfizetőinkhez!

Felhívjuk előfizetőink figyelmét arra, hogy akinek előfizetése lejárt, annak példányához csekklapot mellékelünk. Kérjük, hogy aki csekklapot kap, az esedékes díjat haladéktalanul küldje be.

Aki elköltözik, vagy nyaralni megy, új címe mellett a régit is közölje velünk, mert a folyóirat zavartalan küldését csak így tudjuk biztosítani.

Kérjük továbbá minden előfizetőnket és olvasónkat, hogy leveleiket, reklamációikat

Budapest 4, Postafiók 152

címzéssel adják fel, mert így hamarabb megkapjuk és a postakézbesítő is tehermentesül!

a VIGILIA kiadóhivatala

ÜVEG

CSISZOLÓ

*Ludányi
István*

TÜKÖR

KÉSZÍTŐ

Budapest, VIII., Práter-u. 63. Telefon: 135-060

SZENTÉVI MISE (MISSA ROMANA) gregorián dallamokkal.

Ára 80 fillér. — Kapható a Magyar Kórus egyházzenei kiadóvállalatnál, Budapest. XII., Kiss J. altábornagy-u. 55

Új jegyzék 2000 egyházi zenéről díjtalanul.

ÚJ ORGONÁK építését és mindennemű javítást vállal

RIEGER OTTÓ ORGONAGYÁR

Budapest, XIV., Füredi-utca 41. — Telefon: 297-028

Láb- és kézizzadást teljesen megszünteti

a Molnár-féle SUDORAN. - Ára 4*80 Ft.

NAGY DROGÉRIA Budapest, VIII. kerület, József-körút 10.

